

บทที่ 6

อิสลามกับภาวะ Islamophobia ในประเทศไทยและภูมิภาคอาเซียน

6.1 การเข้ามาของอิสลามกับความทรงจำกลุ่มแบบ Islamophobia ในอาเซียน

ปัจจุบันจำนวนประชากรมุสลิมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีมากกว่า 220 ล้านคน และคิดเป็นสัดส่วนถึงประมาณเกือบ 1/6 ของประชากรมุสลิมจากทั่วโลก โดยที่ลุ่มอินโดนีเซียประเทศเดียวก็มีมุสลิมอยู่มากกว่า 194 ล้านคน และเป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมมากที่สุดในโลก แต่ 'อิสลาม' ในอาเซียนก็อยู่ในสภาพที่ไม่แตกต่างจากในแอฟริกา(ทั้งฝั่งตะวันออกและตะวันตก)หรือในภูมิภาคอื่นๆของโลกเท่าใดนัก เนื่องจากบางครั้งก็ถูกหลงลืมหรือบดบังด้วยภาพ 'มุสลิมคืออาหรับ' หรือ 'อาหรับคือมุสลิม' ไปเสียหมด จะยกเว้นก็เพียงแค่เมื่อมีเหตุการณ์เฉพาะ ที่คุกรุ่นขึ้นมาโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้ชื่อว่ามีศรัทธาอิสลาม ภาวะถูกลืมก็จะถูกเรียกคืนด้วยภาพกว้างของการเป็น 'มุสลิม' ทั่วโลก และในรูปแบบที่ตอกย้ำความทรงจำกลุ่มแบบ Islamophobia ของ "ตะวันตก" เช่นเดียวกับที่มุสลิมในภูมิภาคอื่นของโลกต้องเผชิญ

6.1.1 อิสลามกับการเข้ามาในอาเซียน

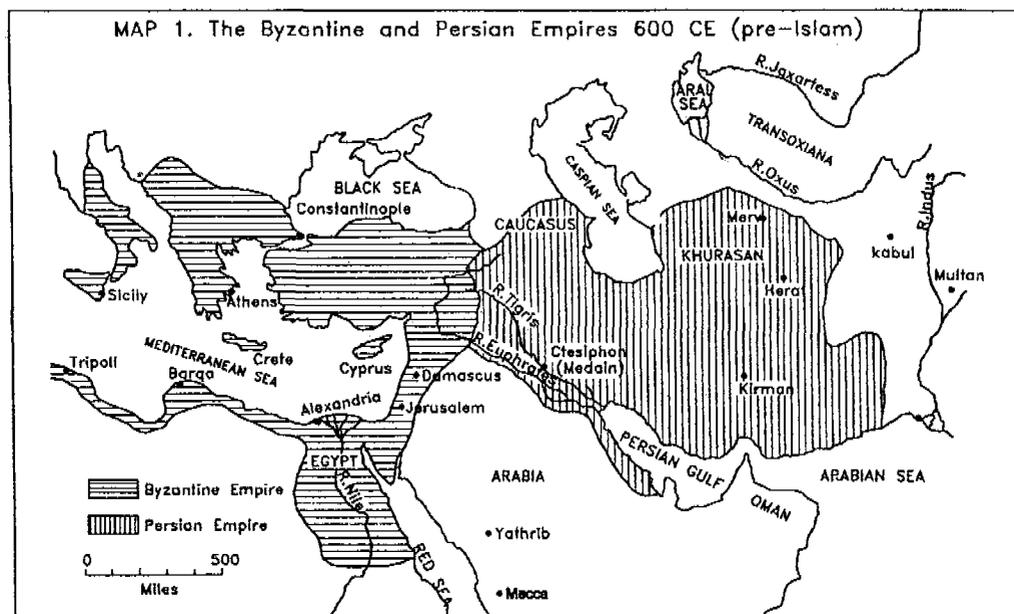
ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างมหาสมุทรอินเดียและทะเลจีนใต้ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน จึงเป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญของเส้นทางการเดินเรือระหว่างสองฟากฝั่งทะเลมาช้านาน โดยในช่วงหลายศตวรรษก่อนคริสต์ศักราช การค้าในแถบมหาสมุทรอินเดียส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของชาวเยเมน ซึ่งซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าจำพวกทองคำ ไม้ เครื่องเทศ นอแรด และงาช้างจากชายฝั่งตะวันออกของแอฟริกา การค้าในยุคต้นๆนี้แม้ไม่อาจจะระบุชื่อสถานที่ต่างๆได้อย่างถูกต้อง แต่ก็เป็นที่รู้กันว่า ชาวเยเมนนำสินค้าของตนไปยังดินแดนแห่งทอง(the land of gold) ซึ่งพ้องกับ 'สุวรรณภูมิ' อันเป็นที่เรียกขานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเอกสารภาษาสันสกฤต¹ และในช่วงยุคเริ่มต้นคริสต์ศักราช สถานีการค้าหลักๆเหล่านี้ก็

¹ A.H. Johns, "Islam in Southeast Asia," The Encyclopedia of Religion 7 (1995):406.

เป็นตัวกลางสำคัญ ในการนำส่งอิทธิพลและวัฒนธรรมอินเดียสู่ดินแดนอุษาคเนย์ ทั้งในตัวตนดินใหญ่และตามเกาะต่างๆ อิทธิพลของศาสนาฮินดูและพุทธจึงลงหลักในภูมิภาคนี้อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 13 ร่มเงาของวัฒนธรรมจากตะวันออกกลางก็เริ่มปรากฏเป็นรูปลักษณะที่ชัดเจนขึ้น แต่ช่องว่างทางกาลเวลาที่ห่างกันถึง 6 ศตวรรษนับจากที่อิสลามลงหลักอย่างมั่นคงในตะวันออกกลาง บวกกับความกระพือกระพรั่งของบันทึกข้อมูลก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 13 ของภูมิภาคนี้ การพิจารณาถึงพัฒนาการของอิสลามในอุษาคเนย์ นอกจากต้องคำนึงถึงลักษณะจำเพาะทางภูมิประวัติศาสตร์แล้ว ข้อมูลแวดล้อม เช่น อิสลามในประเทศจีน ซึ่งเป็นปลายทางของการเดินทาง ก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญต่อการมองเห็นภาพรวมของพัฒนาการ²

ภาพที่ 1

แผนที่จักรวรรดิไบเซนไทน์และเปอร์เซียในยุคก่อนอิสลาม

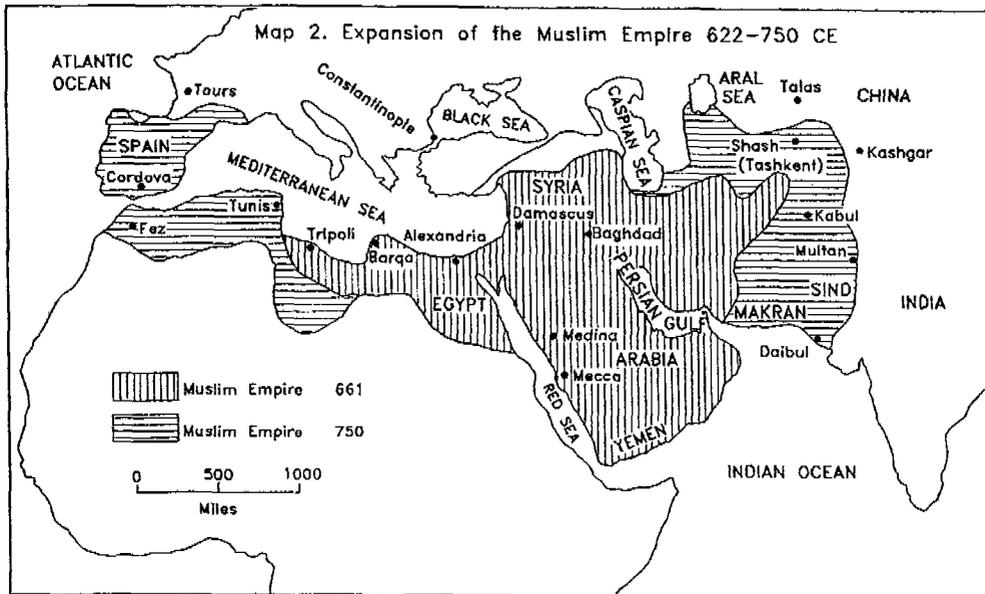

ที่มา: U.H.Rahman, *A Chronology of Islamic History*, p.13.

² ข้อมูลโดยสรุปเกี่ยวกับอิสลามในประเทศจีนได้ในผนวก ๑

ภาพที่ 2

แผนที่การขยายจักรวรรดิมุสลิม ค.ศ. 622-750

ที่มา: U.H. Rahman, *A Chronology of Islamic History*, p. 14

เดิมที่ศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองในแถบอุษาคเนย์ มีการกระจายตัวอยู่ตามหลักแหล่งที่เป็นจุดศูนย์รวมการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งต่อมาก็ได้เติบโตแปรสภาพเป็นเมืองทำการค้าสำคัญๆที่แข็งแกร่งพอต่อการสร้างสมอำนาจทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเมืองท่าเหล่านี้ที่แตกต่างหลากหลายและกระจัดกระจายไร้ซึ่งเสถียรภาพ จึงเป็นความสัมพันธ์ในรูปของการเป็นคู่ต่อสู้และเพื่อผลประโยชน์ ปราศจากการครองอำนาจนำ(hegemony)โดยตรงของศูนย์กลางอำนาจใดอำนาจหนึ่งที่มีความมั่นคงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ศูนย์กลางอำนาจในอุษาคเนย์ดั้งเดิม ที่จะสามารถรักษาเสถียรภาพครองอำนาจได้ยืนยาวกว่าหนึ่งศตวรรษนั้นก็หาได้ยาก ต่างจากบรรดาเมืองใหญ่ในแถบตะวันออกกลางและเอเชียใต้เช่น ไคโร อเล็กซานเดรีย ดามัสกัส แบกแดด หรือเดลี ที่มีความเป็นเสถียรภาพยาวนานหลายศตวรรษ บางแห่งก็ร่วมพันปี บทบาทของเมืองหลวงที่เป็นศูนย์กลางเดี่ยวของอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และศาสนา ในภูมิภาคนี้จึงเป็นสิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้นในภายหลังที่ไม่ยาวนานนัก³

³ Johns, op. cit., p. 405.

ทั้งนี้ การเข้ามาของอิสลามในภูมิภาคอุษาคเนย์อาจเริ่มมาตั้งแต่ในช่วงศตวรรษแรก หลังการประกาศศัวบนคาบสมุทรอาระเบีย แต่ทราบจนถึงศตวรรษที่ 10 หลักฐานเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของอิสลามในแถบอุษาคเนย์ก็มีปรากฏอยู่น้อยมาก และถึงแม้การมีชัยเหนือมะละกาของโปรตุเกสในปี ค.ศ. 1511 จะให้ข้อมูลสำคัญบางประการเกี่ยวกับความก้าวหน้าของอิสลามในภูมิภาคนี้ เพิ่มเติมจากหลักฐานทางโบราณคดี(จำนวนน้อยชิ้น) รวมทั้งรายงานของพ่อค้าชาวจีน และบันทึกการเดินทางของทั้ง Marco Polo และ Ibn Batuttah ทว่าบันทึกเอกสารที่เป็นรูปธรรมก็ยังเรียกได้ว่ามีอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

จนกระทั่งถึงศตวรรษที่ 17 เมื่อบริษัทการค้าชาวดัตช์และอังกฤษย่างกรายเข้ามา หลักฐานการแผ่ขยายของอิสลามในอุษาคเนย์ก็อยู่ในข่ายท่วมท้น และกระบวนการสร้างเครือ(สหพันธ์)รัฐอิสลามจนกว้างใหญ่ในภูมิภาคก็ถูกเรียกเป็น "การแผ่ขยายอิสลามระลอกที่สอง" ต่อจากการขยายตัวของอิสลามจากอาระเบียไปยังแอฟริกาเหนือและ Fertile Crescent⁴ จะต่างกันก็ตรงที่การขยายตัวของอิสลามในอุษาคเนย์นั้นเป็นไปแบบอย่างช้าๆเรื่อยๆ และระมัดระวัง ถ้าหากการขยายตัวในตะวันออกกลางใช้เวลาหนึ่งศตวรรษ การขยายตัวในอุษาคเนย์ก็จะใช้เวลาร่วมพันปี⁵

กระบวนการแปรเปลี่ยนนี้เริ่มขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่อาจพอตั้งสมมติฐานได้ว่า เริ่มต้นจากการที่มีนักเดินเรือมุสลิมเดินทางเข้ามาในระบบการค้ามหาสมุทรอินเดีย และมีการถ่ายเทสินค้าหรือปัจจัยกันตามจุดค้าขายต่างๆในอุษาคเนย์ จนเกิดการลงหลักปักฐานของมุสลิมในจุดต่างๆเหล่านั้น ภาวะเช่นนี้ สันนิษฐานว่าอาจมีขึ้นตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 7 แต่เนื่องจากประวัติการค้าขายฝั่งของอุษาคเนย์ในยุคดังกล่าวอยู่ในข่ายที่แทบจะเรียกได้ว่าไม่มีอยู่เลย จึงต้องอาศัยการอนุมานบ่งชี้ (จากหลักฐานที่เชื่อถือได้ว่าการดำรงอยู่ของชุมชนมุสลิมในประเทศจีนมาตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 7 หรือต้นศตวรรษที่ 8 เป็นอย่างช้า) ว่ามีพ่อค้าและนักเดินเรือมุสลิมมาหยุดพักแวะเวียนตามอ่าวต่างๆตลอดแนวชายฝั่งสุมาตรา คาบสมุทรมลายู บอร์เนียว และชวาเหนือ ซึ่งปัจจัยที่เชื่อได้ว่า ผสมผสานเกื้อหนุนจนทำให้เกิดชุมชนมุสลิมเล็กๆกระจายอยู่ในดินแดนแถบนี้ก็คือ การถ่ายเทสินค้าเพื่อรอการขนส่งอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของลมมรสุม การสร้างโกดังสินค้าและการลงหลักปักฐานกึ่งถาวร การค้าขาย ตลอดจนถึงการแต่งงาน หรือการมีสัมพันธภาพในรูปแบบอื่นๆกับคนท้องถิ่น นั่นเอง

⁴ หมายถึงดินแดนเปอร์เซีย อียิปต์โบราณ Levant ในเลบานอน และอิรัก

⁵ Johns, op. cit., p. 406.

นอกเหนือจากทางทะเลแล้ว ก็ยังมีความเป็นไปได้ว่าชุมชนมุสลิมยุคแรกเริ่มในภูมิภาคนี้ อาจเกิดจากการเดินทางทางบกตัดผ่านชมพูทวีป หรือโดยเส้นทางสายไหมผ่านเอเชียกลาง จากนั้นจึงออกทะเลจากกวางตุ้งมายังหมู่เกาะต่างๆ

ทั้งนี้ ยังมีจำนวนมุสลิมเกี่ยวข้องกับระบบการค้ามากเท่าไร การแพร่กระจายของขนบธรรมเนียมแบบมุสลิมก็ยิ่งหลากหลาย และยิ่งเป็นไปได้สูงที่มุสลิมซึ่งมาด้วยกันจะมีจำนวนมากพอต่อการก่อเกิดชุมชนมุสลิมที่มีเสถียรภาพ(ผ่านทางการแต่งงานกับผู้นับถือท้องถิ่น) และมีบทบาทที่เด่นชัดเท่าเทียมชุมชนอื่นๆ

แต่ถึงกระนั้น กระบวนการสร้างความเป็นปึกแผ่นของชุมชนมุสลิมในภูมิภาคนี้ ก็ใช้เวลานานกว่า 5 ศตวรรษ จึงปรากฏรูปลักษณะทางการเมืองในฐานะเมืองท่าการค้าที่ปกครองโดยสุลต่านขึ้นในศตวรรษที่ 13 (เท่าที่มีหลักฐานเอกสารยืนยัน) โดยสุลต่านคนแรกๆที่ปรากฏทราบก็คือสุลต่านปาไซ(Pasai) ทางฝั่งตะวันออกของเกาะสุมาตราเหนือ ก่อนจะตามมาด้วยสุลต่านในบริเวณอื่นๆอีกหลายองค์⁶ เมื่อมุสลิมเริ่มมีบทบาททางการเมืองในภูมิภาค การเติบโตต่อเนื่องและการบริหารอำนาจทางการเมืองก็มีความเป็นไปได้มาก ถึงตอนนี้(ประมาณศตวรรษที่ 13-14)ระบบและช่องทางการค้าในเขตมหาสมุทรอินเดียส่วนใหญ่ก็อยู่ในมือของมุสลิม⁷ อันสะท้อนแสดงถึงพลังอำนาจทางเศรษฐกิจของมุสลิม ที่มีหลักกฎหมายการค้าซึ่งตอบสนองการสร้าง ความเชื่อมั่นทางธุรกิจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ทั้งพลังอำนาจและความเชื่อมั่นของรัฐมุสลิมต่างๆ ยังเสริมให้พวกเขามีฐานะเป็นคนกลางและพันธมิตรที่ทรงอำนาจ ซึ่งแน่นอนว่าพันธมิตรที่เป็นผลพวงจากการแต่งงานก็มีบทบาทต่อการสร้างพลังนี้โดยไม่ต้องสงสัย

ร่องรอยแรกๆ(First Traces) หลักฐานทางโบราณคดีเก่าแก่ที่สุดเท่าที่พบในภูมิภาคนี้ก็คือหลักศิลาซึ่งพบในแถบ Phanrang(หรือ Phan-ri) ทางภาคใต้ฝั่งตะวันออกของเวียดนาม หลักฐานที่พบนี้ ชิ้นหนึ่งเป็นหลักหินปักหลุมศพจารึกเป็นภาษาอาหรับในอักขระแบบกูฟี(Kufi)⁸ ลง

⁶ Ahmad Ibrahim, Sharon Siddique and Yassmin Husain, eds. Readings on Islam in Southeast Asia (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1990), pp. 20-31.

⁷ George F. Hourani, Arab Seafaring (NJ: Princeton University Press, 1995).

⁸ เป็นรูปแบบอักขระที่ใช้ในการบันทึกอัลกุรอานในยุคแรก แต่เริ่มเสื่อมความนิยมมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 11 และเลิกใช้ไปในตอนปลายศตวรรษที่ 13 เมื่อมีการนำรูปอักขระที่โค้งมนมาแทนที่

วันที่ในปี ฮ.ศ. 431(ค.ศ. 1039) ส่วนอีกชิ้นเป็นหลักฐานเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางการเงินการคลัง เช่น การจ่ายเงินภาษี และการจ่ายชำระหนี้ ค้นพบในแถบเดียวกับหลุมฝังศพ ในทัศนะของ M. Paul Ravaisse นักวิชาการฝรั่งเศส ผู้แปลและถอดความศิลาจารึกเหล่านี้เป็นคนแรกระบุว่า เป็นจารึกระหว่าง ค.ศ. 1025 ถึง 1035 โดย Ravaisse เชื่อว่าหลักฐานเหล่านี้คือตัวบ่งบอกถึงการมีอยู่ของชุมชนเมืองในช่วงศตวรรษที่ 11 ชาวเมืองเหล่านี้มีชาติพันธุ์ที่แตกต่างจากชนพื้นเมืองมาบรพบุรุษของพวกเขาอาจอพยพมาตั้งแต่นึ่งศตวรรษก่อนหน้านั้น และการแต่งงานกับชาวพื้นเมืองเดิมมาหลายต่อหลายรุ่นก็ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม คนในชุมชนเมืองนี้เป็นพวกพ่อค้าและช่างแกะสลัก สังคมของพวกเขามีระบบระเบียบที่ดีเยี่ยม ผู้นำชุมชนเรียกว่า Shaikh al-Suq⁹ มีผู้ช่วยเรียกว่า Naqib¹⁰ และที่ควบคู่กับผู้ปกครองสูงสุด ก็คือเหล่าผู้ทรงเกียรติที่มั่งคั่งจากการค้า บางรายมีชื่อปรากฏอยู่บนหลักศิลา ซึ่งแน่นอนว่าในระดับผู้ปกครองชุมชนมุสลิมนี้ มี Shaikh ah-Islam หรือ Mufti¹¹ รวมอยู่ด้วย¹²

ส่วนหลักฐานอีกชิ้นจากช่วงเวลาประมาณเดียวกันบ่งบอกว่า มีมุสลิมบางกลุ่มอยู่ที่ Leran ใกล้กับ Surabaya ในชวาตะวันออก หลักฐานชิ้นนี้เป็นหลักหินเหนื่อหลุมฝังศพของสตรีมุสลิมคนหนึ่ง ลงวันที่ 7 เดือนเราะญับ¹³ ปี 475(ฮ.ศ.) หรือประมาณ ค.ศ. 1082 อักษรบนจารึกเป็นภาษาอาหรับในอักษรแบบกูฟี(Kufi)เช่นเดียวกับที่พบใน Phanrang¹⁴

นอกจากนี้ในตรังกานูซึ่งเป็นรัฐทางฝั่งตะวันออกของคาบสมุทรมลายู ก็มีชิ้นส่วนของหลักฐานจารึกภาษามลายูและอาหรับที่บันทึกระหว่างปีค.ศ. 1321 และ 1380 เป็นหลักฐานบ่งถึงการมีชุมชนมุสลิมที่นั่น

ถึงศตวรรษที่ 15 หลักฐานเกี่ยวกับมุสลิมในชวาตะวันออกของอาณาจักรมัชปาหิต (Majapahit)ก็มากมายกระจัดกระจาย แต่ยังคงเป็นหลักฐานแบบเดิมคือหลักหินปักหลุมศพ นอก

⁹ หัวหน้าหรือผู้ปกครองตลาด

¹⁰ พ่อค้าหรือช่างแกะสลักผู้บริหารจัดการหน่วยของสังคมที่ตนอาศัยอยู่

¹¹ ผู้ที่ขาดข้อวินิจฉัยทางศาสนา(ว่าสิ่งใดทำได้ สิ่งใดทำไม่ได้)ที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐหรือได้รับการยอมรับจากสังคมมุสลิมในประเทศนั้นๆ

¹² S.Q. Fatimi, *Islam Comes to Malaysia* (Singapore: Malaysian Sociological Research Institute Ltd, 1963), pp. 43-44.

¹³ เดือนที่ 7 ในปีปฏิทินอิสลาม

¹⁴ Fatimi, *ibid.*

เนื่องจากที่ชาวตะวันตก ก็มีหลักฐานว่ามีมุสลิมอยู่ในอาณาจักรศรีวิชัย(คริสต์ศตวรรษที่ 7-13) ทางตอนใต้ของเกาะสุมาตรา

ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์และประวัติทางการค้าของภูมิภาคตั้งแต่โบราณ จะเห็นได้ชัดว่าการเข้ามาของอิสลามในอุษาคเนย์นั้นเป็นผลสืบเนื่องจากการติดต่อค้าขายเป็นหลัก และเป็นกรเข้ามาแบบไม่ผลิผลาม หากแต่ค่อยเป็นค่อยไปและใช้เวลายาวนาน ดังนั้นจึงไม่มีบุคคลทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่นพอจะระบุชัดและอ้างได้ ถึงบทบาทในการนำอิสลามเข้ามาเผยแผ่ยังภูมิภาคนี้ตั้งแต่ต้น ในขณะที่นักประวัติศาสตร์ซึ่งมุ่งมองหาแต่อิสลามที่อยู่ในรูปของอาณาจักรหรือจักรวรรดิ ก็ประสบความยากลำบากของการสืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับอิสลามในดินแดนแถบนี้ เพราะขาดวัตถุหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์หรือสิ่งก่อสร้างอื่น ที่นอกเหนือไปจากป้ายหรือหลักหินปักหลุมศพ ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะอิสลามห้ามการเคารพบูชารูปปั้น และไม่มีวัตถุปรกณที่เป็นเอกลักษณ์จำเพาะในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แม้ไม่มีมัสญิดเป็นศูนย์กลางมุสลิมก็สามารถละหมาดได้ที่บ้าน การสอนศาสนาและปฏิบัติศาสนกิจร่วมของชุมชน (เล็กๆ) เช่นในปอเนาะ ซึ่งมีลักษณะไม่ต่างจากบ้านทั่วไป จึงไม่ค่อยมีเค้าเงื่อนทางโบราณสถานให้สังเกตเห็น ร่องรอยของวัฒนธรรมที่พอจะสืบสาวได้ถึงการเข้ามาของอิสลามหรือความเป็นมุสลิมในภูมิภาคนี้ จึงมีเพียงบันทึกเอกสาร(การเดินทาง การค้า หรือประวัติตระกูลวงศ์สกุลต่าง ๆ) หลักจารึก(สุสาน) และงานศิลปหัตถกรรมบางอย่างเท่านั้น

6.1.2 ข้อสังเกตเกี่ยวกับภาวะ Islamophobia ในอุษาคเนย์

อุษาคเนย์เป็นภูมิภาคที่มีมุสลิมเป็นทั้งชนส่วนใหญ่และชนกลุ่มน้อย ส่วนประวัติการเข้ามาของอิสลามก็เป็นไปแบบไม่ผลิผลาม ปัญหาการกระทบกระทั่งอันเนื่องมาจากความต่างหรือความไม่ลงรอยทางศาสนาในอดีตจึง(แทบ)ไม่เคยปรากฏ ดังนั้นหากพิจารณาว่าการต่อสู้ระหว่างมุสลิมกับคริสเตียนในฟิลิปปินส์ และในบางส่วนของอินโดนีเซีย ตลอดจนการต่อสู้ของชนกลุ่มน้อยมุสลิมกับชาวพุทธในพม่าและไทย หรือกระทั่งความไม่ลงรอยระหว่างคนมุสลิมกับชาวจีนในบางส่วนของมาเลเซียและอินโดนีเซียในปัจจุบัน เป็นส่วนหนึ่งหรือมีรากเหง้าของปัญหาส่วนหนึ่งมาจากภาวะ Islamophobia แล้ว การเกิดขึ้นของความทรงจำกลุ่มแบบนี้ จึงอาจเป็นไปได้ทั้งจากกระบวนการในเอเชียและจากการส่งผ่านมาพร้อมกับอิทธิพลของ"ตะวันตก"

ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการแปรเปลี่ยนเป็นอิสลาม หรือ Islamization ในอุษาคเนย์ เป็นกระบวนการที่ใช้เวลานานหลายร้อยปี และการเข้ามาของอิสลามสู่ดินแดนในแถบนี้ ก็เป็นไป

ได้หลายทาง ทั้งโดยการเผยแพร่โดยพ่อค้าวานิชชาวอาหรับและเปอร์เซียจากตะวันออกกลาง โดยตรง และโดยการผ่าน “จุดเชื่อมต่อ” เช่นเอเชียใต้และมณฑลจีนทางตอนใต้ ดังนั้น ภาวะ Islamophobia ที่เกิดขึ้นในอุษาคเนย์ปัจจุบันจึงอาจถูกส่งผ่านมาทาง “จุดเชื่อมต่อ” ได้เช่นกัน แต่ที่มีพลังที่สุดน่าจะมาพร้อมกับบรรดานักล่าอาณานิคมและวิทยาการ “ตะวันตก” เพราะลักษณะการปะทะที่มีความต่างทางศาสนาเป็นมูลเหตุหนึ่งนั้น เป็นปรากฏการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นในรอบ 100 กว่าปีที่ผ่านมาแทบทั้งสิ้น รวมถึงความขัดแย้งระหว่างชาวมุสลิมกับฮินดูในประเทศอินเดีย ก็อยู่ในข่ายเดียวกัน คือเริ่มกลายมาเป็นประเด็น หลังการเข้ายึดครองอินเดียและใช้วิธีแบ่งแยกแล้วปกครองราษฎรฮินดูและมุสลิมของจักรวรรดิอังกฤษ

6.2 อิสลามกับความทรงจำกลุ่มแบบ Islamophobia ในสังคมไทย

ในฐานะส่วนหนึ่งของภูมิภาคอุษาคเนย์ พัฒนาการความเป็นชุมชน เมือง รัฐ หรือกระทั่งอาณาจักรของ ‘สยาม’ จึงไม่ผิดแผกไปจากเพื่อนบ้านสักเท่าใด นั่นคือ ผู้คนที่มีจำนวนน้อยกว่าพื้นที่ ได้กระจายกันอยู่ตามถิ่นต่างๆ ในอัตราที่ไม่สม่ำเสมอ ความหนาแน่นหรือความเร็วช้าของการเติบโตของชุมชน ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางชัยภูมิที่ตั้งและสภาพดินฟ้าอากาศเป็นหลัก ในขณะที่ลักษณะนิสัยและวัฒนธรรมของผู้คนในแต่ละถิ่นซึ่งต่างก็มีรูปแบบเป็นของตัวเอง การเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน ตลอดจนท่าทีของการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก ก็ล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการรวมตัวกันเป็นรัฐขนาดใหญ่ หรือการเป็นกลุ่มเมืองภายใต้ศูนย์กลางทางอำนาจแห่งใดแห่งหนึ่ง รวมทั้งการเป็นส่วนหนึ่งของระบบการค้าทอดเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมด้วย

6.2.1 อิสลามกับการเข้ามาในประเทศไทย

ในปัจจุบัน มีมุสลิมกระจายตั้งหลักแหล่งอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศไทย โดยมีที่มาและเหตุผลแตกต่างกันออกไป การเข้ามาของมุสลิมในดินแดน ‘สยาม’ แถบ ‘สุวรรณภูมิ’ เริ่มต้นเมื่อใด อย่างไร ไม่มีหลักฐานแน่ชัด แต่คาดว่า ‘ชาวสยาม’ โดยเฉพาะทางภาคใต้ บริเวณชายฝั่งทะเล ได้มีปฏิสัมพันธ์ติดต่อกับรัฐหรือประเทศอื่นๆ ที่นับถือศาสนาอิสลามอยู่ตลอดมา เป็นการติดต่อที่สืบเนื่องจากการค้าทางทะเลกับดินแดนในตะวันออกกลางและแอฟริกา มาตั้งแต่ครั้งโบราณเช่นเดียวกับชุมชนหรือแว่นแคว้นรัฐอื่นในภูมิภาคนี้ เมื่อคนในแถบตะวันออกกลางหันมารับอิสลาม ความสัมพันธ์ทางการค้าดั้งเดิมในเส้นทางนี้ไม่ได้ลดลงแต่ขยายเพิ่มขึ้น มีรูปแบบหรือ

ลักษณะที่จำเพาะมากขึ้น โดยเฉพาะในแง่ของตัวสินค้า ที่หันมาเน้นการเขียนลวดลายทรงเรขาคณิต ลายดอกไม้ หรือตัวอักษรอาหรับ ที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมแบบตะวันออกกลาง ภายหลังจากรับอิสลามมากขึ้น หลักฐานที่ยืนยันการติดต่อดังนี้ได้แก่ ภาชนะซึ่งผลิตในประเทศจีน สมัยพุทธศตวรรษที่ 14-15 (ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 10-11) ค้นพบที่แหลมโพธิ์ (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี) ใบหนึ่งเป็นลายดอกไม้ในรูปแบบที่นิยมใช้งานศิลปะและสถาปัตยกรรมอาหรับ ส่วนอีกใบ ตรงกลางเขียนลายเส้นอักษรเป็นคำว่า ٱللہ (อัลลอฮ์) เป็นต้น¹⁵

ปัจจุบันแม้มุสลิมส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ทางภาคใต้ ทว่าการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสยามกับโลกมุสลิมตั้งแต่ครั้งอดีตคงไม่ได้มีจำกัดเฉพาะในภาคใต้ คนทาง 'ภาคกลาง' ก็น่าที่จะได้รู้จักกับมุสลิมมาตั้งแต่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 10-11 หรือก่อนหน้านั้นเช่นเดียวกัน เพราะมีการพบแผ่นหินเป็นภาพชาวอาหรับ/เปอร์เซียที่นครปฐมซึ่งคาดว่ามียุกว่าพันปี (สมัยทวารวดี) และพบหลักศิลาจารึกที่กรุงสุโขทัย ระบุข้อความ 2 ประโยคคือ "ข้าพเจ้าจะนับถือพระเจ้าองค์หนึ่ง ไม่มีอะไรอื่นยิ่งกว่า" และ "นับมีอำมหัดเป็นผู้แทนพระองค์ของพระเจ้า"¹⁶ ส่วนวัตถุหลักฐาน ที่แสดงถึงการติดต่อระหว่างชนมุสลิมในอาหรับและเปอร์เซียกับชาวภาคกลางในสมัยต่อมาก็เช่น เหรียญทองคำที่มีอักษรอาหรับจารึกเป็นชื่อกษัตริย์ไชนุลอาบีดินแห่งแคชเมียร์ ซึ่งพบในพระปรางค์วัดราชบูรณะ (สร้างในสมัยเจ้าสามพระยา, พ.ศ. 1967-1991/ ค.ศ. 1424-1448¹⁷) เมื่อปี พ.ศ. 2500¹⁸ เป็นต้น

ในยุคสมัยที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีอิทธิพลทางการเมืองและการค้ามากขึ้น หลักฐานการติดต่อระหว่างสยามกับแคว้นแคว้นมุสลิมต่างๆ ก็ชัดเจนขึ้น มีมุสลิมเข้ามามีบทบาท

¹⁵ อมรา ศรีสุชาติ, สายรากภาคใต้: ภูมิลักษณะ รูปลักษณะ จิตลักษณะ (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544), น. 110.

¹⁶ อ้างถึงการค้นพบของ สมคิด มณีวงศ์ (2507) ใน วิชาญ ชูช่วย, "สังคมชาวมุสลิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2543), น. 28.

¹⁷ ช่วงปีของแต่ละรัชสมัยแห่งกรุงศรีอยุธยา อ้างอิงจาก ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, อยุธยา: ประวัติศาสตร์และการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544).

¹⁸ ข้อมูลเกี่ยวกับ จิตรกรรมศิลปวัตถุโบราณในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ อ้างถึงใน ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์, ความสัมพันธ์ของมุสลิมทางประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2545), น. 16.

ในทางการค้า การทูต และการรับใช้ราชสำนักอย่างมากมาย และแม้แต่คนเดินเรือทะเลของหลวงในสมัยอยุธยา ก็ใช้คนเชื้อสายมุสลิมจากและมาลายูเป็นหลัก¹⁹

อย่างไรก็ดี นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยลงมาจนถึงสมัยอยุธยาในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ(พ.ศ. 1991-2031) คาดว่าจะต้องมีมุสลิมจากเปอร์เซีย อาหรับ หรืออินเดียเข้ามาอยู่แล้ว จึงมีกล่าวถึงพวกนักเทศน์ที่ แล้วก็มีตำแหน่งพระยาจุฬาราชมนตรี ในทำเนียบกรมภูษามาลามีชื่อ'แขก' ปรากฏอยู่ 4 คน เป็นพวกช่างขุนชื่อ นายเวระกู นายครูป่า นายประหม่านันตี และนายเอระกะปี ถือศักดินาคคนละ 50 ไร่²⁰

ขุนนางมุสลิมที่ปรากฏตัวในพงศาวดารไทยเป็นรายแรกก็คือ 'หลวงศรียศ'²¹บ้านลานตากฟ้า ที่ร่วมมือกับขุนพิเรนทรเทพ พระยาพิชัย และพระยาสุวรรณคโลก ยึดอำนาจจากขุนวรรวงศาธิราช(สมัยพระยอดฟ้า, พ.ศ.2090-2091) ต่อมาในแผ่นดินพระมหากักรพรรดิ หลวงศรียศได้ขึ้นเป็นพระยามหาเสนาบดี²² ถัดจากแผ่นดินสมเด็จพระมหากักรพรรดิ มุสลิมที่เข้ามาเมืองไทยและมีชื่อเสียงปรากฏแน่ชัดนั้น เป็นสองพี่น้องชื่อ 'เอกอะหมัด' กับ 'มะหะหมัดสะอิด' ซึ่งเข้ามาทำการค้าขายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2145 (ค.ศ. 1602) ในแผ่นดินสมเด็จพระสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. 2133-2148 / ค.ศ. 1590-1605) และได้ นำมุสลิมจำนวนมาก เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ท่ากายี ได้วัดสวนหลวงลงมาทางริมแม่น้ำ เยื้องปากคลองคูจาม²³

¹⁹ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงดำริว่าราชอาณาเขต, ความทรงจำ (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมนิยมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2506), น. 136.

²⁰ ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์, เรื่องเดียวกัน, น. 17.

²¹ ใน คำให้การชาวกรุงเก่า (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จดหมายเหตุ, 2544), น. 225. บอกว่า "ศรียศ" เป็นตำแหน่งขุนนางแขก/แม่กองแขกในสังกัดกรมท่าขวา

²² พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส และพงศาวดารเหนือ ฉบับพระวิเชียรปรีชา (พระนคร: องค์การค้าของคุรุสภา, 2504), น. 55, 62; สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงดำริว่าราชอาณาเขต, พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา, เล่ม 1 (พระนคร: โอเดียนสโตร์, 2505), น. 307.

²³ มีความแตกต่างเล็กน้อยเรื่องปีพ.ศ.และรัชสมัย ที่สองพี่น้องชาวเปอร์เซียคู่นี้เข้ามาในสยาม คือ "ในภูมิศาสตร์วัดโพธิ์" ของ สง่า กาญจนาคพันธ์ ใช้ปีและรัชสมัยที่อ้างข้างต้น แต่ในหนังสือ "จดหมายเหตุประมวงศ์สกุลขุนนาคน" ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ระบุว่าในปี พ.ศ. 2146 (ค.ศ.1603) ในรัชสมัยพระเอกาทศรถ

ในแผ่นดินพระเอกาทศรถ (พ.ศ. 2148-2153 / ค.ศ. 1605-1620) มีมุสลิมที่ถือตำแหน่ง 'ออกขุนศรียศ' ทำหน้าที่ติดต่อกับพวกอังกฤษ มี 'ออกพระเจ้า' รับเรื่องไปรายงานออกญาพระคลัง²⁴ ในสมัยพระเจ้าทรงธรรม(พ.ศ.2154-2171/ค.ศ.1611-1628) ทางเอกสารฮอลันดาก็บอกว่า มีขุนนางมุสลิม คือพระเจ้ากับพระศรีเนาวรัตน์ เป็นพวกที่เข้าข้างพระศรีศิลป์ซึ่งเป็นพระอนุชาว่าควรได้ราชสมบัติ จึงขัดแย้งกับเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์(ภายหลังคือพระเจ้าปราสาททอง)ซึ่งสนับสนุนพระเชษฐาธิราชที่เป็นพระโอรส และในแผ่นดินพระเพทราชา (พ.ศ. 2231-2246/ค.ศ.1688-1703) แพทย์ชาวเยอรมันชื่อแกมปีเฟอร์ เขียนเล่าตอนจะไปหาพระยาพระคลัง (โกษาปาน) ว่ามีขุนนางชื่อ 'ออกพระศรียศ' กับขุนนางอีก 3 คนเป็นผู้นำไป 'ออกพระศรียศ' ซึ่งเป็นผู้นำคณะนี้ แกมปีเฟอร์บอกว่าเป็นชาวฮินดูสถาน(อินเดีย) เป็นหัวหน้าพวกมัวร์หรือผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม และเป็นกรมท่าหรือนายภาษีสินค้าต่างประเทศ แต่งกายด้วยชุดประจำชาติ สวมเสื้อคลุมปักทอง มีผ้าโพกศีรษะ²⁵ ต่อมาเมื่อเล่าถึงตำแหน่งขุนนางในสยาม แกมปีเฟอร์ก็ได้ระบุถึงมุสลิมที่ถือตำแหน่งขุนนางอีก 2 ตำแหน่ง คือ 'พระยาจุฬา' ที่เป็นหัวหน้า ชาวมะละกา กับออกญาทิวชาติ(Oja Tawijata)ที่เป็นจางวางกรมช้าง²⁶

ในปี พ.ศ. 2199 เมื่อสมเด็จพระนารายณ์(พ.ศ.2199-2231/ค.ศ.1656-1688) ทรงชิงราชสมบัติจากพระศรีสุธรรมราชา พระเจ้าอา ก็ทรงให้ "มีรายาฝัน เมาลา มักเมาะตาด คุมโพร์ พล ไปอยู่ ณ ด้านศาลาลูกขุน ให้รายาลิลาคุมศรีถ้วนและแขกชวาแขกจามมาอยู่ด้านหน้าพระที่นั่งสรรเพชญปราสาท ให้หลวงเทพวรขุนคุมโพร์พลอยู่ประตูศรีสรรพทวาร ให้พระจุลาพนักคุมโพร์พลอยู่ ณ ทางสระแก้ว" ²⁷ ซึ่งข้อความนี้บ่งบอกชัดถึงการมีบทบาท(ทางการเมือง)ของมุสลิมในสมัยนั้น นอกจากนี้ในหนังสือ "ประชุมพงศาวดารภาคที่ 39" ยังกล่าวถึง "มองตัต - Montat" ด้วยว่าเป็นแขกมลายูและเป็นเจ้าเมืองตะนาวศรี ในขณะที่ตำแหน่งแม่ทัพเรือ ซึ่งตั้งขึ้นครั้งแรกใน

²⁴ กรมศิลปากร, เอกสารของฮอลันดา สมัยกรุงศรีอยุธยา (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2541), น. 41-62.

²⁵ กรมศิลปากร, ไทยในจดหมายเหตุแกมปีเฟอร์ (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2545), น. 32. น่าสังเกตว่าการสวม 'เสื้อคลุมปักทอง มีผ้าโพกศีรษะ' ของออกพระศรียศผู้นี้ ดูน่าจะเป็นลักษณะการแต่งกายของชาวอาหรับที่มาจากอินเดีย มากกว่าจะเป็นชาวอินเดียจริงๆ

²⁶ เรื่องเดียวกัน, น. 53.

²⁷ หอสมุดแห่งชาติ, พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2505), น. 361.

รัชสมัยพระนารายณ์ฯ ก็มีมุสลิมเชื้อสายสุลต่านสุลัยมานจากหัวเมืองทางใต้ เป็นผู้ถือครองสืบทอดต่อมาจนถึงต้นรัตนโกสินทร์²⁸

หลังสิ้นสมัยพระนารายณ์ฯ การมีสัมพันธไมตรีและการค้ากับต่างประเทศ(ในสมัยพระเพทราชา)ก็แทบยุติลง มีชื่อขุนนางมุสลิมปรากฏชื่ออยู่เพียงคนเดียวคือ "พระยาหุเขงขาน" (หุซัยน์ หรือฮูเซ็น คาน) เมื่อสิ้นแผ่นดินพระเพทราชาไปอีกหลายแผ่นดิน ก็ไม่ปรากฏชื่อและเรื่องราวขุนนางมุสลิมในพงศาวดารอีก จนกระทั่งถึงแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ.2275-2301/ค.ศ.1732- 1758) จึงมีการกล่าวถึงสายสกุลเจกอะหมัดว่า ได้เป็นที่ 'เจ้าพระยาเพชรพิชัย(ใจ)' และมีบุตรได้เป็นพระยาวิจิตรณรงค์ ราชทินนามนี้เป็นตำแหน่งเจ้ากรมแขนทองซ้าย กรมอาสาหกเหล่า ต่อมาพระยาวิจิตรณรงค์ได้เป็นพระยาจุฬาราชมนตรี ซึ่งเป็น 'หัวหน้าแขก' ทั่วไป²⁹

นอกเหนือจากเรื่องของมุสลิมเปอร์เซีย อาหรับ อินเดีย มลายู อินโดนีเซีย เป็นอาทิแล้ว ยังมีมุสลิมอีกจำพวกหนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา คือแขกอาสาจาม ที่ปรากฏในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระนารายณ์ฯว่า "...ชาวเมืองจัมปาโดยมากเข้ารีตถือศาสนาอิสลาม บุคคลที่เราเรียกว่าแขกจาม ก็คือเมืองจัมปานี้เอง เมืองจัมปายังเป็นอิสระมาจนในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมครองกรุงศรีอยุธยา ด้วยได้พบหนังสือจดหมายเหตุที่ฝรั่งแต่งไว้ว่า มีราชทูตจัมปาเข้ามากรุงศรีอยุธยาในครั้งนั้น"³⁰

ถึงสมัยธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มีขุนนางมุสลิมหลายคน เฉพาะที่สืบสกุลเจกอะหมัดครั้งกรุงศรีอยุธยาก็มีหลวงศรีเนาวรัตน์(แก้ว) ซึ่งในสมัยรัตนโกสินทร์ได้เป็นพระยาจุฬาราชมนตรีในรัชกาลที่ 1 ส่วนสายสกุลสุลต่านสุลัยมานก็ดำรงตำแหน่งแม่ทัพเรือเป็นพระยาราชวัง/บังสัน ตั้งแต่สมัยพระนารายณ์ฯ มาจนถึงรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ความสัมพันธ์เกี่ยวดองระหว่างสองสายตระกูลนี้กับราชสำนักสยาม หากพิจารณาแง่ประวัติศาสตร์ตระกูลวงศ์ ก็เรียกได้

²⁸ ประยูรศักดิ์ ชลาชนเดชะ และคณะ, มุสลิมในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: โครงการหอสมุดกลางอิสลาม สายสกุลสุลต่านสุลัยมาน, 2539).

²⁹ สง่า กาญจนาคพันธ์, ภูมิศาสตร์วัดโพธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: บุรินทร์การพิมพ์, 2517).

³⁰ สมเด็จพระนารายณ์ฯ, พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา (พระนคร: โอเดียนสโตร์, 2505), น. 404-405.

ว่าไม่สามารถสลัดพ้นจากกันได้ เพราะราชินิกุลหลายสาย รวมทั้งชนชั้นผู้นำหลายตระกูล ต่างสืบเชื้อสายต่อเนื่องมาจากความสัมพันธ์นี้ตั้งแต่รัชสมัยแรกแห่งรัตนโกสินทร์³¹

ทั้งนี้ นอกเหนือจากชาว“พื้นเมือง”บางส่วนที่หันมารับอิสลาม อันเป็นอิทธิพลจากการเผยแพร่ของพ่อค้าหรือนักเดินทางตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยาแล้ว การมีปฏิสัมพันธ์ต่อเนื่องกับชาติตะวันตกออกกลางและรัฐมุสลิมแถบอุษาคเนย์ในสมัยอยุธยา น่าจะมีส่วนสำคัญต่อกระบวนการก่อสร้างชุมชนมุสลิมในประเทศไทย ครั้นถึงต้นรัตนโกสินทร์ มุสลิมมลายูจำนวนหนึ่งที่ถูกจับเป็นเชลยของกองทัพไทยและถูกกวาดต้อนเข้าส่วนกลาง ก็ได้กลายเป็นต้นตระกูลของชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ที่ตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่ต่างๆในภาคกลาง เช่น ลี้แยกบ้านแขก พระโขนง มีนบุรี หนองจอก ปทุมธานี ฉะเชิงเทรา นครนายก นนทบุรี ฯลฯ ในขณะที่บางส่วนยังตั้งรกรากอยู่ในถิ่นกำเนิดเดิมของตนที่เป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยในปัจจุบัน นอกจากนี้มุสลิมบางส่วนก็เป็นเชื้อสายอินเดียที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งประกอบอาชีพอยู่ที่ฝั่งพระนครและธนบุรี บางส่วนเป็นจีนจากมณฑลยูนนาน ที่อพยพเข้ามาหลังการปฏิวัติใหญ่เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในจีนแผ่นดินใหญ่และมาตั้งรกรากอยู่ทางภาคเหนือเช่นที่เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ตาก ฯลฯ ในขณะที่บางส่วนเป็นชาวอาหรับ ซึ่งเข้ามาตั้งหลักแหล่งประกอบการค้าในตัวเมืองใหญ่ เช่น ในกรุงเทพฯ ปัตตานี, หาดใหญ่, ฯลฯ บางส่วนอพยพมาจากอินโดนีเซีย ด้วยเงื่อนไขทางการค้า ประมาณสมัยรัชกาลที่ 5 และปัจจุบันตั้งรกรากอยู่ที่ พังงวดอนน มักกะสัน ลุมพินี เป็นต้น³²

ท้ายสุดอาจพอสรุปความได้ว่า ชาวมุสลิมหลากหลายเชื้อชาติ ทั้งที่เป็นชาว(ไทย)พื้นเมือง ชาวเปอร์เซีย อาหรับ อินเดีย มลายู ชาว จาม หรือกระทั่งจีน ได้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันมาทั้งในระดับปัจเจกและระดับรัฐในภูมิภาคนี้ อย่างน้อยก็นับแต่สมัยสุโขทัย มีมุสลิมดำรงตำแหน่งสำคัญหลายตำแหน่งในราชสำนักสมัยอยุธยาตลอดมาจนถึงต้นรัตนโกสินทร์ และเมื่อพิจารณาจากเรื่องเสื้อผ้า อาหาร การใช้เครื่องหอม ชื่อ(ภาชนะ)ต่างๆ ในสังคมซึ่งส่วนใหญ่มาจากเปอร์เซียหรือที่เปอร์เซียได้จากภาษาอาหรับ³³ ประกอบแล้ว ก็ยิ่งเน้นให้เห็นชัดขึ้นว่าชาว“สยาม”ได้มีสัมพันธ์ไมตรีกับชาวตะวันออกกลางมาช้านาน และลูกหลานของพวกเขาก็ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองไทย เป็นคนไทย สืบเชื้อสายกันมาหลายร้อยปี ‘วัฒนธรรมไทย’ ซึ่งเป็น

³¹ ประยูรศักดิ์ ชลายนเดชะ, เรื่องเดียวกัน.

³² ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์, ความสัมพันธ์ของมุสลิมทางประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย.

³³ ดูรายละเอียดใน ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์, เรื่องเดียวกัน.

ผลพวงของการหลอมรวมวัฒนธรรมต่างๆ จึงไม่ใช่วัฒนธรรม 'โดด' หากแต่คือผลรวมของความหลากหลาย

6.2.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับอิสลามและมุสลิมของสังคมไทยในอดีต

แม้การเข้ามาของอิสลามและการดำรงอยู่ของมุสลิมในดินแดนขวานทองจะมีประวัติที่สืบย้อนยาวไกลหลายศตวรรษ มุสลิมหลายคนมีบทบาทสำคัญอยู่ในชนชั้นปกครองมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตลอดมาจนถึงต้นรัตนโกสินทร์ แต่น่าสังเกตว่าความเข้าใจใน 'อิสลาม' ของคนไทยส่วนใหญ่กลับค่อนข้างน้อยและเป็นไปในแง่ลบ ถ้าไม่รู้จักคำว่า 'มุสลิมคือพวกที่ไม่กินหมู มีเมียได้ 4 คน' ก็จะไม่รู้จักในอีกสัปดาห์ว่า 'เป็นตัวก่อปัญหา ชอบใช้กำลังความรุนแรง'

เอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ "ฉบับทางการ" ไม่ได้บ่งบอกอะไรมากไปกว่า ข้อความคิดที่พาดพิงถึงอิสลาม/มุสลิมเล็กน้อยๆ เช่น การบอกให้พระยาเพชรพิชัย(ใจ) เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาอิสลามมา "เข้ารีต" นับถือศาสนาพุทธเสียก่อนจึงจะยอมให้ตามเสด็จของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เป็นต้น

นอกจากนี้ เมื่อกรุงศรีอยุธยาถูกเพลิงเผาพินาศคราวเสียกรุงครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310 (ค.ศ. 1767) หลักฐานต่างๆ ก็หลงเหลือน้อย นอกจากตำรับตำราและวรรณกรรมส่วนมากจะถูกเผาหรือสูญหายในระหว่างเสียกรุงศรีอยุธยาแล้ว หนังสือที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามก็มีน้อย หนึ่งในเพราะไม่มีการพิมพ์หนังสือแพร่หลาย และอีกประการหนึ่งคือชนชั้นปกครองไม่ประสงค์ที่จะให้อิทธิพลของศาสนาอิสลามเข้ามามีส่วนในราชสำนัก ดังเช่นที่ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับนิทานอิหร่านราชธรรมว่า "มีเค้าเงื่อนในพงศาวดารว่า เมื่อครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระเจ้าแผ่นดินเปอร์เซียได้แต่งราชทูตเข้ามายังเมืองไทย โดยประสงค์จะให้เกลี้ยกล่อมสมเด็จพระนารายณ์ฯ ให้เข้ารีตศาสนาอิสลาม เหมือนอย่างที่พวกฝรั่งเศสพยายามเกลี้ยกล่อมให้เสด็จเข้ารีตศาสนาคริสต์ดังทูตเปอร์เซียเข้ามาครั้งนั้น คงจะพาคูบาอาจารย์ที่ชำนาญศาสนาและราชธรรมทางประเทศเปอร์เซียเข้ามาด้วย บางทีจะนำหนังสือเรื่องนี้เข้ามา และสมเด็จพระนารายณ์ให้แปลออกเป็นภาษาไทยในครั้งนั้น เหตุด้วยหนังสือเรื่องนี้ว่าด้วยราชธรรมเป็นพื้น ไม่สู้เกี่ยวกับศาสนาจึงรักษาไว้เป็นแบบฉบับสืบมา"

ในขณะที่หนังสือซึ่งระบุความสัมพันธ์ของมุสลิมกับชาวไทย คือ The Natural History and Political History of the Kingdom of Siam แต่งโดยชาวฝรั่งเศสชื่อ Nicolas Gervaise มีข้อความบางตอนว่า

“พระองค์ทรงอนุญาตให้ทุกคนอยู่กินตามถนัด ให้สร้างโบสถ์และปฏิบัติศาสนกิจตามแบบอย่างในประเทศของตนได้อย่างเปิดเผย ขออย่าให้เป็นการทำลายความสงบสุขของแผ่นดินก็แล้วกัน ยิ่งกว่านั้น พระองค์ยังอนุญาตให้พลกนิกรของพระองค์เลือกนับถือลัทธิศาสนาที่ตนเห็นว่าเป็นที่น่าพอใจยิ่งกว่าได้ตามใจชอบ โดยมีต่องลัวเกรงว่าจะได้รับโทษทัณฑ์หรือการกลั่นแกล้งประการใด ด้วยเหตุนี้ภายในไม่ช้าจึงมีชนชาติจากภาคพื้นภูมิประเทศเข้ามาตั้งสำนักหลักแหล่งในราชอาณาจักรสยามเป็นอันมาก พวกที่ใคร่จะประกาศลัทธิศาสนาหรือนำมน้ำวบุคคลให้เชื่อถือลัทธิศาสนาของตน ก็เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ไม่น้อยไปกว่าพวกที่ตั้งหน้ามาแสวงหาความมั่งมีศรีสุข พวกนับถือคริสต์ศาสนา พวกนับถือศาสนาพระมะหะหมัด และพวกนับถือเทวรูป ก็ส่งพระสอนศาสนาของตนเข้ามาใหม่หรือมาเสริมกำลังพวกที่ตั้งอยู่ก่อนแล้ว...

...นับเป็นเวลาหลายปีมาแล้วที่ ลัทธิศาสนาปัจเจกชาติของมะหะหมัด ได้ฝังรากอย่างลึกซึ้งในกรุงสยาม จนเกรงกันมากกว่าจะกลายเป็นศาสนาประจำชาติไปเสียแล้ว ในชั้นแรกพระเจ้าแผ่นดินสยามก็โปรดสนับสนุนอยู่มาก และทรงพระราชทานทรัพย์อันจำเป็นช่วยให้จัดงานฉลองทางศาสนาตามลัทธินิยมพระมะหะหมัดได้อย่างสมพระเกียรติ สุเหร่าของพวกหนึ่งดังงามมาก ดำเนินการเทศนาและสวดมนต์ได้อย่างเสรีและโดยสม่าเสมอได้เท่าในประเทศที่ชนชาตินี้ปกครองอยู่เหมือนกัน ทุกๆ ปีพวกเขาจะจัดขบวนแห่ไปตามบ้านนอกและในเมือง มีผู้คนเข้าขบวนติดตามไปเป็นอันมาก ความมโหฬารและความแปลกของการแห่แห่นจูงคนให้มาชมจากทุกทิศ และตามจริงแล้ว พิธีเช่นนี้มีลักษณะภายนอกอันชวนดูอยู่มากทีเดียว และสามารถที่จะจูงใจชนชาวสยามซึ่งนิยมการฉลองสมโภชและความโอ้อ่าได้มาก...

...ชาวมลายูซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของประชากรมักนับถือศาสนาอิสลาม แม้คนเช่นนี้จะเข้าสนับเช่นเดียวกับชาวมัวร์ แต่ก็มิพริศการที่แตกต่างกันอยู่ แม้จะนับถือศาสนาเดียวกันก็จริง แต่มิได้มีการติดต่อสังคัมกันเลย การแตกแยกดังนี้ก็เพราะพวกเขาได้ศึกษาลัทธินี้มาจากสานุศิษย์องค์อื่นของพระมะหะหมัดนั่นเอง...

...ฝ่ายพระเจ้าจักรพรรดิแห่งมะหนงกับพระเจ้าจักรพรรดิไซฟิผู้ยิ่งใหญ่ผู้นั้น มิได้ทรงปฏิบัติเช่นนั้นต่อพระเจ้ากรุงสยาม ด้วยต่างฝ่ายต่างแสดงถ้อยที่ถ้อยอาศัยเพื่ออ้างไว้ซึ่งไมตรีจิตและมิตรภาพแห่งกันและกันตลอดมา ในปี ค.ศ. 1685 พระเจ้า

กรุงสยามยังได้ทรงจัดส่งคณะทูตานุทูตไปเป็นการตอบแทนที่ทางฝ่ายโรมันได้
จัดส่งมาเมื่อสามหรือสี่ปีก่อนนี้ และในบรรดาเครื่องของขวัญบรรณาการนั้น มีม้า
งามจากเปอร์เซียถึงสิบสองตัว ประดับด้วยอศากรณีนั่งงามวิจิตรเท่าที่จะหาได้
จากในทวีปยุโรป"

เมื่ออยุธยาเสียกรุงแล้ว ระหว่างที่พระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกำลังรวบรวมผู้คน
ปราบปรามก๊กต่างๆ และขับไล่พม่าเข้าศึกอยู่นั้น มีประกาศตอนหนึ่งเนื่องจากเหตุผันผวนตอนที่
บ้านเมืองระส่ำระสาย ประกอบทั้งการถือในบางเรื่องของพวกเขาหลงที่เผยแพร่ศาสนาอยู่เวลา
นั้น มีปรากฏในประชุมพงศาวดารภาคที่ 39 ดังนี้³⁴

"ประกาศของไทยลงวันที่ 13 เดือนตุลาคม ค.ศ. 1774 (พ.ศ. 2317)

ห้ามมิให้คนไทยและมอญเข้ารีตและนับถือศาสนาพระมะหะหมัด

มองเซนเยอร์ เลอบอง เป็นผู้แปล

ด้วยพวกเข้ารีตและพวกนับถือศาสนาพระมะหะหมัด เป็นคนที่อยู่นอก
พระพุทธศาสนา เป็นคนที่ไม่มีความหมาย และไม่ประพฤติตามพระพุทธรวณะ ถ้า
พวกไทยซึ่งเป็นคนพื้นเมืองนี้ตั้งแต่กำเนิดไม่นับถือและไม่ประพฤติและปฏิบัติ
ตามพระพุทธศาสนาถึงกับลืมนามกำเนิดตัว ถ้าไทยไปประพฤติและปฏิบัติตาม
ลัทธิของพวกเข้ารีตและมะหะหมัด ก็จะต้องตกอยู่ในฐานะผิดอย่างร้ายกาจ
เพราะฉะนั้น เป็นอันเห็นได้เพียงแต่ว่า ถ้าคนจำพวกนี้ตายไป ก็ต้องตกนรกเวจี
ถ้าจะปล่อยให้พวกนี้ทำตามชอบใจถ้าไม่เหนียวรั้งไว้ ถ้าไม่ห้ามไว้แล้ว พวกนี้ก็จะ
ทำให้วุ่นขึ้นทีละน้อยโดยไม่รู้ตัว จนในที่สุดพระพุทธศาสนาก็เสื่อมทรามลงไป
"เพราะเหตุนี้ จึงห้ามขาด มิให้ไทยและมอญ ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิง เด็กหรือ
ผู้ใหญ่ได้ไปเข้าไปในพิธีของพวกมะหะหมัดหรือพวกเข้ารีต ถ้าผู้ใดมีใจต่อสู้แข็ง
เจตนาไม่ดีมีดมัวไปด้วยกิเลสต่างๆ จะฝ่าฝืนต่อประกาศดังนี้ ขึ้นไปเข้าไปในพิธีของ
พวกมะหะหมัดและพวกเข้ารีตแม้แต่อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ให้เป็นหน้าที่ของ
สังฆราชหรือบาทหลวงมิชชันนารีหรือบุคคลที่เป็นคริสเตียนหรือมะหะหมัด
จะต้องคอยห้ามปรามมิให้คนเหล่านั้นได้เข้าไปในพิธีของพวกคริสเตียนและ
มะหะหมัด ให้เจ้าพนักงานจับกุมคนไทยและมอญที่ไปเข้าพิธีรีตและมะหะหมัด
ดังว่า มานี้ส่งให้ผู้พิพากษาชำระและให้ผู้พิพากษาวางโทษถึงประหารชีวิต ถึงแม้

³⁴ ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 39, น. 89-91

สังฆราชก็ดี มิชชันนารีคนใดก็ดี หรือคนเข้ารีตและพวกมะหะหมัดคนใดก็ดี ไม่เกรงกลัวต่อประกาศพระราชโองการนี้ ขึ้นชักชวนคนไทยหรือมอญไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิง เด็กหรือผู้ใหญ่เข้าไปในพิธีของพวกเข้ารีตและพวกมะหะหมัดแม้แต่พิธีใดๆ ก็ตาม ก็ให้เจ้าพนักงานจับกุมสังฆราช หรือบาทหลวงมิชชันนารีหรือบุคคลที่เข้ารีตหรือเป็นพวกมะหะหมัดนั้นๆ ไว้ และให้วางโทษถึงประหารชีวิต ให้เจ้าพนักงานจับกุมคนไทยหรือมอญซึ่งได้ไปเข้าพิธีของพวกรีตและพวกมะหะหมัด วางโทษถึงประหารชีวิตเหมือนกัน “ประกาศพระราชโองการนี้ ได้สั่งให้ไว้แก่ล้าม หรือ ให้ไปปฏิบัติตามพระราชโองการนี้จึงทุกประการ ประกาศมา ณ วันอาทิตย์ ขึ้น 11 ค่ำ เดือน 11 ปีมะเมีย (ตรงกับวันที่ 13 เดือนตุลาคม ค.ศ. 1774 พ.ศ. 2317)”

ในจดหมายของเซนเยอร์เลอบอง ถึงผู้อำนวยการต่างประเทศฝ่ายคริสต์ ลงวันที่ 26 เดือนมีนาคม ค.ศ. 1775 (พ.ศ. 2317) อธิบายสาเหตุของประกาศนี้ว่า “สองสามวันก่อนนี้พระเจ้าตากสินได้รับสั่งให้พระสงฆ์ไทย พวกบาทหลวงกับพวกมุสลิมมาโต้เถียงกันในเรื่องศาสนา ฝ่ายไทยถือว่าการฆ่าสัตว์นั้นบาป แต่ฝ่ายคริสต์และมุสลิมว่าไม่บาป พระเจ้าตากสินประทับอยู่ด้วยเมื่อทางอีกฝ่ายหนึ่งว่าไม่บาป ก็ไม่พอพระทัย รุ่งขึ้นจึงได้ออกประกาศพระราชโองการนี้”³⁵

พระบรมราชโองการของสมเด็จพระเจ้าตากสินนี้ ดูจะเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ชิ้นเดียวที่บ่งบอกสภาวะความขัดแย้งอันเนื่องด้วยความต่างทางศาสนา แต่ไม่น่าจะมีน้ำหนักพอต่อการกล่าวอ้างว่าเป็นสาเหตุหลักของการเกิดความทรงจำกลุ่มแบบ Islamophobia และความเข้าใจที่สับสนต่อคำว่าอิสลาม กับ มุสลิม เพราะเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเพียงช่วงสั้นๆ ในปลายรัชสมัยของพระองค์ ในขณะที่ก่อนหน้านั้นความสัมพันธ์ระหว่างสมเด็จพระเจ้าตากสินกับข้าราชการบริพารมุสลิม ไม่ปรากฏวี่แววของการแบ่งแยกกีดกันทางศาสนา อีกทั้งพระบรมราชโองการดังกล่าว ก็ผ่านการแปลโดยนักบวชต่างชาติ ไม่ใช่พระราชโองการฉบับดั้งเดิมในภาษาไทย นอกจากนี้เมื่อสิ้นสุดรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสิน สายสัมพันธ์ระหว่างเชื้อพระวงศ์กับบุตรหลานในสายตระกูลมุสลิม ก็ยังอยู่ในข่ายแนบชิด แม้แต่แม่ทัพนายกองที่ได้รับการไว้วางพระราชหฤทัยให้ทำการ “ปราบกบฏแขกเจ็ดหัวเมือง” ก็คือ “มุสลิม” ดังนั้น ภาวะความทรงจำกลุ่มแบบ Islamophobia จึงไม่น่าที่จะมีสาเหตุหลักมาจากพระบรมราชโองการดังกล่าว

³⁵ เรื่องเดียวกัน, น. 119.

อย่างไรก็ดี การที่สังคมไทยปรากฏหลักฐานหรือการเขียนเกี่ยวกับอิสลามหรือสังคมมุสลิมน้อยอาจมีความเป็นไปได้อีกประการ นั่นคือ ลักษณะการใช้ชื่อตำแหน่งและยศฐาบรรดาศักดิ์ ในระบบศักดินาไทย ได้ทำให้เกิดการ “กลืน” และบดบังตัวตนความเป็นมุสลิมไปเกือบหมด การสืบเค้าหรือบ่งบอกถึงลักษณะจำเพาะของมุสลิมจึงไม่ปรากฏ เรื่องราวของ “มุสลิม” กลายเป็นเรื่องราวของ “รัฐ” หรือทางการ ต่างจากปัจจุบันที่อัตลักษณ์มุสลิมเช่นการใช้ชื่อในภาษาที่แตกต่างเช่นอาหรับหรือมลายู จะทำให้สามารถระบุศาสนาได้ทันที (ซึ่งในอีกแง่หนึ่งก็มีผลเสีย เพราะทำให้เกิดการมีอคติเหมารวมได้ง่าย)

นอกจากนี้สิ่งที่บ่งบอกอัตลักษณ์และคุณูปการทางสังคมและวัฒนธรรมของมุสลิมหรืออิสลาม ทั้งเรื่องรูปแบบการสร้างพระราชวังลพบุรีและลักษณะการแต่งศาสน์ถึงพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หรือเรื่องนิทานอิหร่านราชธรรมที่เป็นเค้าเงื่อนหนึ่งของหลักทศพิธราชธรรมในสมัยอยุธยา ยังถูกมองข้ามหรือไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างให้เกียรติหรือยกย่องต่างจากของ “ชาวตะวันตก” เช่นออกญาวิชาเยนทร์ที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างให้เครดิตและยกย่องในความสามารถ ในขณะที่ความเลวร้ายของ “แขกมกั๊กะสัน” ได้รับการตอกย้ำ แต่ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะหลักฐานเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในปัจจุบันเป็น “ประวัติศาสตร์” ฉบับที่เขียนในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ และเป็นช่วงที่การศึกษาประวัติศาสตร์อย่างเป็นทางการแบบตะวันตกได้แพร่หลายสู่สังคมชนชั้นผู้นำไทยแล้ว เพราะก่อนหน้านี้ไทยอิงและสยบยอมให้กับจีน จนเมื่อมหาอำนาจจีนถูกชาติ “ตะวันตก” คุกคาม จากที่คนไทยเคยดูถูก “ฝรั่งอั้งม้อ” ก็กลายมาเป็นยกย่องเชิดชู³⁶

ส่วนการเรียกขานชนมุสลิมชาติต่างๆว่า ‘แขก’ ทั้งที่ปรากฏในพงศาวดารและในวรรณกรรมตอนต้นรัตนโกสินทร์ เช่นใน ‘โคลงภาพต่างภาษา’ ที่วัดโพธิ์³⁷ แม้จะเป็นวาทกรรมความเป็น ‘อื่น’ ที่แสดงความต่างและการถือตนว่าเหนือกว่า แต่ก็เป็นการแสดงความเห็นอกว่าด้านชาติพันธุ์เพื่อกำหนดแห่งที่ตัวตนของตัวเองมากกว่าจะมุ่งโจมตีด้วยอคติทางศาสนา และแม้ในยามที่

³⁶ วิไลเรขา ถาวรธนะสาร, ชนชั้นนำไทยกับการรับวัฒนธรรมตะวันตก (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2545), น. 24-26. อันที่จริงตัวอย่างซึ่งผู้เขียนยกให้เห็นถึงการดูถูก “ฝรั่ง” และถือตนว่าเหนือกว่าของคนไทยในอดีตนั้น คือการเปรียบนายแพทย์ชาวอเมริกันท่านหนึ่งเป็น “หมา” ที่จะนำไปปล่อยวัด(น.24) ไม่ใช่แค่การเรียกเชิงดูแคลนว่าเป็น “ฝรั่งอั้งม้อ”

³⁷ โปรดดูการวิเคราะห์ในรายละเอียดจาก ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์, เรื่องเดียวกัน และ ทวีศักดิ์ เมื่อกสม, คนแปลกหน้าบนานาชาติกรุงสยาม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2546).

รัชกาลที่ 4 ขณะดำรงพระยศเป็นเจ้าฟ้ามงกุฎ ทรงตอบโต้อำนาจอิทธิพลของจักรวรรดิตะวันตก และความเพียรพยายามเผยแพร่ศาสนาของเหล่ามิชชันนารี(ตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19) ด้วยการโจมตีประณามศาสนาคริสต์(และยูดาเย)แล้วเชิดชูยกย่องความเหนือกว่าของพระพุทธศาสนา³⁸ ข้อโจมตีนั้นก็ยังไม่ได้พาดพิงมาถึงอิสลาม

ความเป็น “แขก” ที่ครอบงำหรือบดบังลักษณะความแตกต่างหรือความเข้าใจเกี่ยวกับอิสลามและมุสลิม น่าจะเริ่มกลายเป็น “ปัญหา” ในสายตารัฐหรือชนชั้นผู้นำไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 พร้อมกับกำเนิดของรัฐธรรมนูญใหม่และระบบแบ่งแยกแล้วปกครองเริ่มหยั่งรากในสังคม

ในสมัยรัชกาลที่ 6 “ศาสนาพระมหะหมัด” ของพวก “แขก” ในกรุงเก่าเกิดวิวาทโต้แย้งกันในเรื่องการปฏิบัติศาสนา จนต้องมาตกลงกันที่ “กรมการอำเภอรอบกรุง” ว่าจะขอทำความเห็นในเรื่องศาสนาที่ได้เถียงกันนี้คนละฉบับ มอบให้กรมการอำเภอรอบกรุงส่งไปยังอะหมัดกะเตบอิหม่าชาฟีอี ผู้เป็นประธานในศาสนาอิสลามเมืองเมกะให้ตัดสิน กรมการอำเภอรอบกรุง จึงได้ส่งความเห็นของแขกอิสลามทั้ง ๒ คณะไปยังอะหมัดกะเตบอิหม่าชาฟีอี ณ เมืองเมกะ ตามคำขอของแขกอิสลามทั้ง ๒ คณะ³⁹ แต่เมื่อทางมักกะฮ์ให้ข้อวินิจฉัยมาแล้ว ก็ยังไม่หยุดถือคณะแยก

---

³⁸ รายละเอียดการตอบโต้ข้อโจมตีต่างๆสามารถดูได้โดยตรงจากหนังสือ **พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** หรือจากการยกอ้างโดยทวิศักดิ์ เผือกสม ใน **คนแปลกหน้านานาชาติกรุงสยาม** น่าสังเกตว่า ชาวสยามไม่ได้ ‘เพ็ญรู้จัก’ คนในศาสนาคริสต์และยูดาเย เพราะมีปฏิสัมพันธ์กันมาร่วมหลายร้อยปีแล้ว การต่อต้านโจมตีศาสนาคริสต์(และยูดาเย)ของเจ้าฟ้ามงกุฎ จึงเป็นปฏิกิริยาตอบสนองในเชิงค่านานาอำนาจรูปแบบใหม่ ด้วยรู้สึกว่ ‘กำลังถูกคุกคาม’ เสียมากกว่า ปฏิกิริยาของเจ้าฟ้ามงกุฎนี้คล้ายคลึงกับท่าทีของชาวคริสต์ในยุคกลาง ที่ทางหนึ่งต่อต้านโจมตี ‘อิสลาม’ ในทุกวิถีทาง แต่อีกทางหนึ่งก็ไม่รีรอที่จะรับเอาวิทยาการความรู้ต่างๆ ทั้งทาง ด้านการแพทย์ การศึกษา ดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฯลฯ จากโลกมุสลิมเข้ามาใช้ และผลพวงอย่างหนึ่งที่พ่วงมาจากการส่งเสริมการศึกษาภาษาอังกฤษ เพื่อจะได้เข้าถึงวิทยาการต่างๆของตะวันตกตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ก็คือเรื่องราวของ ‘อิสลาม’ ในรูปแบบของ ‘ตะวันตก’ นั่นเอง

³⁹ “พระบรมราชวินิจฉัยในการวิวาทแห่งพวกอิสลาม” ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์อิสลาม **ประโยชน์** และยกอ้างเป็นภาคผนวกแนบใน พรรณพิมล สะโรชะมาศ, **บันทึกจากเรื่อง “บทบาทของหนังสือพิมพ์มุสลิมในประเทศไทย”** (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อิสลามิเคอะเคเดมี, 2540), น. 197.

พวก และได้ยื่นเรื่องขอรับพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ 6 จึงมีพระบรมราชโองการให้ยินยอมตามคำวินิจฉัยของ “ผู้เป็นประธานในคณะอิสลามที่เมกะ”

กรณีที่เกิดขึ้นข้างต้นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสถานะของมุสลิมใน “สยาม” ได้ระดับในหนึ่ง นั่นคือ อิสลาม/มุสลิม ยังไม่ได้ถูกทำให้ “เป็นอื่น” อย่างชัดเจนแม้จะถูกเรียกขานว่า “แขก” แต่ก็ยังเป็นแค่การ “แบ่ง” ตามชาติพันธุ์(และการเมือง) ไม่ใช่การกีดกันหรือมีคติทางศาสนา

อย่างไรก็ดี ในการรายงานของหนังสือพิมพ์อิสลามประโยชน์⁴⁰ ฉบับหนึ่ง ได้มีการ

“ตอบโต้หนังสือพิมพ์ “สยามสรรพกิจ” ซึ่งพาดพิงถึงอิสลามในข้อเขียน “คำพังเพยของนายสำราญ” ที่ว่า

(๑) แขกทั้งหลายเกิดมาสำหรับขัดหม้อเข้าให้เป็นมัน

(๒) คนโบราณเห็นว่า แขกถ้ากินหมูจะขัดหม้อยาก จึงตั้งศาสนา
ไม่กินหมู

“อิสลามประโยชน์” จึงชี้แจงไว้ในหัวข้อ “น้ำคำของผู้อื่น” ว่า

ตามข้อที่ ๑ นั้น เราไม่สามารถจะเข้าใจได้ว่า สหายเราจะมี ความเจตนาว่ากระไร แต่เมื่ออ่านดูตามน้ำคำของผู้เขียนแล้ว ก็ต้องเข้าใจได้ว่า สหายเราเป็นผู้ดูหมิ่นพวกแขกทีเดียว

ในข้อที่ ๒ นั้น เราอาจจะคัดค้านได้ว่า ไม่เป็นการถูกต้องเลย ท่านผู้เขียนได้เขียนข้อความเรื่องนี้โดยเข้าใจผิด หากมีความรู้ทางศาสนาแขก โดยชัดเจนไม่ การที่สหายเราได้กระทำนี้ ไม่เป็นการสมควรเลย “⁴¹

ลักษณะการดูหมิ่น “แขก” ใน “คำพังเพยของนายสำราญ” สะท้อนให้เห็นการขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องมุสลิมหรืออิสลามของสังคมไทยในอดีตได้เป็นอย่างดี ที่มาของการไม่เข้าใจนี้ ไม่อาจบ่งบอกได้แน่ชัด แต่สันนิษฐานว่าอาจเนื่องมาจากการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาการและความรู้ภาษาอังกฤษจากโลกตะวันตกตั้งแต่ตอนต้นรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา

⁴⁰ เป็นหนังสือพิมพ์รายเดือน เริ่มพิมพ์ในปี พ.ศ. 2457 และเลิกพิมพ์ใน พ.ศ. 2458 (อยู่ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) โดยไม่ปรากฏสาเหตุของการยุติการทำหนังสือพิมพ์ฉบับนี้

⁴¹ พรรณพิมล สระโระะมาศ, เรื่องเดียวกัน, น. 41.

6.2.3 อิสลาม/มุสลิมในสื่อตำราไทยร่วมสมัย

'ความรู้' เรื่อง 'อิสลาม' ของคนไทย(ปัจจุบัน) เริ่มปรากฏเป็นรูปเป็นร่างขึ้นในงานเขียนของชนชั้นนำที่เป็น 'ผู้รู้' และเชี่ยวชาญการใช้(ตำรา)ภาษาอังกฤษ ก็เมื่อประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 24 โดยงานเขียนแสดง 'ภูมิความรู้' เกี่ยวกับอิสลามที่มีอิทธิพลมากที่สุดก็คือผลงานของ เสฐียรโกเศศ และนาคะประทีป ที่นักวิชาการไทยนำมาใช้อ้างอิงกันอย่างต่อเนื่อง

อิสลามและนบีมุฮัมมัด ในสายตาของ เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป ตามที่ปรากฏในหนังสือ "ลัทธิของเพื่อน ฉบับสมบูรณ" คือ

ลัทธิ⁴²มะหะหมัดหรืออิสลาม พระมะหะหมัดผู้ต้นลัทธินี้เป็นชาวอาหรับ . . . พระมะหะหมัดเป็นกำพร้ามาแต่เล็ก; เมื่อชนมายุราว 25 ปี, ได้คดีะห์หญิงหม้ายมั่งมีเป็นชายา . . . พระมะหะหมัดมีนิสัยเป็นผู้ช่างคิดอ่านการลัทธิ, พิจารณาเห็นว่าการบูชารูปเคารพที่ประชาชนชาวอาหรับนับถืออยู่เป็นลัทธิอันไม่ควรกระทำ; ความจริงควรจะหาลัทธิที่บริสุทธิ์กว่านี้เป็นสรณะ. ความรู้สึกเช่นนี้มีผู้เคยคิดเห็นมาก่อนหลายราย, คนเหล่านั้นจึงทวนไปประพฤติตามอย่างลัทธิของอิบรอฮิม ซึ่งเป็นลัทธิโบราณ(ลัทธิเดียวกับของยิว) คือบูชาพระเป็นเจ้าองค์เดียว เรียกว่าอติเทพหรืออัลลอห์तालฮ์. ในเดือนระมะดานผู้เคร่งครัดย่อมบำเพ็ญกุศล และมักพากันไปหาที่เงียบสงัดเพื่อสวดมนต์ภาวนา. เหตุนี้พระมะหะหมัดจึงออกไปหาที่วิเวกเพื่อความสงบ, พิจารณาหาความจริง; ขณะกำลังเพ่งหาธรรมบริสุทธิ์อยู่, ก็บังเกิดนิมิตพิเศษเป็นอารมณ์, เห็นทางของฟ้าลึบๆ ปรากฏมีรูปเทพบดีคลี่ม้วนลิขิตออก, มีเทวบัญชาให้พระมะหะหมัดอ่านข้อความในลิขิตนั้น, พระมะหะหมัดว่าอ่านไม่เป็น, เทพบดีคงสั่งถึงสามครั้งว่า "อ่านเถิด." พระมะหะหมัดก็สาธยายได้ทันที ในลิขิตแสดงถึงอนันตศักดิ์แห่งพระเจ้าผู้รังสรรค์สากลจักรวาล.

พระมะหะหมัดอ่านว่าในนิมิตนั้น, ให้สนเท่ห์รอนเรใจว่าได้รับความรู้จากพระเจ้าโดยแท้จริง, หรือจะเป็นด้วยเข้าใจผิด ถูกมารล่อลวงให้หลงเชื่อ. พระมะหะหมัดพยายามจะตีปัญหาข้อพิศวง อันห่อหุ้มดวงจิตกระวนกระวายอยู่นั้นให้แจ่มแจ้ง, บางครั้งกำลังกลุ่ม ถึงกับจะกระโดดลงจากเงื้อมเขา ให้ตกลงไปยังภาคกลางให้สูญ

⁴² น่าสังเกตว่า การใช้คำว่า "ลัทธิ" และไม่ใช่ "ศาสนา" สะท้อนความคิดของนักบูรพาคติที่ถือว่าศาสนาอยู่เหนือลัทธิ มากน้อยเพียงไร?

ชีพเสียจะได้หายความยุ่งยากใจ ; ครั้นขยับจะโดดก็ดูเหมือนมีมือทิพย์ซึ่งแลไม่เห็นมาเหนี่ยวไว้, จำต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ในความสงสัย กลุ่มก๊อดเช่นนี้ตลอดเวลานานเกือบสามปี.

ภายหลังพระมะหะหมัดได้นิมนต์ญาณอีก, โดยเทพบดียิบราฮิลปรากฏร่างอยู่เฉพาะพระพักตร์, ดำรัสแก่พระมะหะหมัดว่า "ลูกขึ้นเถิด, จงสั่งสอนลัทธิเผยแพร่เกียรติคุณพระเป็นเจ้าของเจ้าเถิด." ตั้งแต่วันนั้นมา พระมะหะหมัดหมดความสงสัยหายยุ่งยากใจ, รู้สึกมั่นใจว่า พระเจ้าทรงสรรคตนให้เป็นนะบีแห่งมนุษยชาติ(นะบีมีความหมายเช่นเดียวกับโปรเฟต . . . ยิวเรียกว่านะบีอิม) เพื่อเผยแพร่ทิพวลิขิตตามเทพบรรหารแก่มนุษยนิกร, เป็นการโปรดสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์เพราะหลงผิด. ความเชื่อมั่นอันนี้ เป็นปัจจัยให้พระมะหะหมัด มีวิริยภาพที่จะอนุวรรตตาม, ทิพวลิขิตที่พระมะหะหมัดได้รับจากเทพบดี มีข้อความอันจะให้ประชาชนพ้นความนับถือของเดิม, คือรู้จักบูชาพระเป็นเจ้าของแท้จริง, อันเป็นลัทธิของโบราณ, หาใช่เป็นลัทธิเกิดขึ้นใหม่ไม่. ลัทธิที่พระมะหะหมัดประกาศนี้ชานชื่อว่าอิสลาม แปลว่า "พยายามเพื่อถึงพระอัลล่า." เมื่อพระมะหะหมัดประกาศธรรมแก่มนุษยชาติในประเทศอาหรับ, กว่าจะเลิกลัทธิการบูชารูปเคารพ ซึ่งประชาชนนับถือมาแต่เดิมให้สูญสิ้นไป ก็ต้องประสบอุปสรรคยากเข็ญต่างๆ อย่างสาหัสตลอดเวลานานหลายปี.

เมื่อพระมะหะหมัดประกาศลัทธิแก่มหาชน มีอายุใน 44 ปี. ผู้เลื่อมใสในลัทธิมีบ้างแต่น้อย; ส่วนมหาชนชาวเมืองเมกกะซึ่งเป็นชาติสกุลเดียวกับพระมะหะหมัดเรียกว่าชาติกุระอิซ ไม่ยอมเชื่อด้วย, ซ้ำเยาะเย้ยคอยรังควานพวกที่เชื่อถือให้ได้รับความเดือดร้อนต่างๆอย่างทารุณ บ้างต้องอพยพหนีภัยไปอยู่ต่างประเทศถึงสองครั้ง.

เมื่อประชาชนชาวเมืองเมกกะ คอยทำร้ายพวกอิสลามรุนแรงยิ่งขึ้น. จนอาจจะเป็นภัยแก่พระมะหะหมัดได้; พระมะหะหมัดกับสานุศิษย์ จำต้องหนีไปอยู่เมืองยากริบ . . . ทั้งชาวเมืองนี้ก็ออกจะเลื่อมใสในลัทธิอิสลาม ; ด้วยหัวหน้าบางคนก่อนหน้านั้น, เมื่อไปไหว้สถานที่ศักดิ์สิทธิ์อันเป็นงานไหว้พระประจำปีในเมืองเมกกะ ได้พบปะสนทนากับพระมะหะหมัด และปฏิญาณว่าจะยอมรับนับถือลัทธิอิสลาม ; เพราะฉะนั้นพระมะหะหมัดจึงหนีไปอยู่ในเมืองนี้ . . . ปีที่พระมะหะหมัดหนีภัยไป เป็นเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ของพวกอิสลาม: เพราะพวกอิสลามตั้ง

ต้นศักราชในปีนี้เรียกว่าหิขรา แปลว่าหนี; เพราะฉะนั้น ปีที่หนึ่งแห่งมะหะหมัด ศักราชจึงเริ่มในปีที่พระมะหะหมัดหนีออกจากจังหวัดเมกกะ . . .

พระมะหะหมัด และ สาธุศิษย์หนีภัยไปอยู่ในเมืองเมดินะ, ก็นึกหมายว่าจะได้รับความผาสุก, ไม่ต้องวิตกว่าชาติกูระอิซซึ่งเป็นศัตรู จะรบกวนทำอันตราย. แต่สันติสุขนี้มีได้ยั่งยืนอยู่นาน: เพราะต่อมามีช้านาน พวกอิสลามก็ต้องสู้รบกับชาติกูระอิซซึ่งเป็นศัตรู, ได้ขับเคี่ยวต่อสู้กันหลายคราว. ในที่สุด ชาติกูระอิซปรายยอมอ่อนน้อม. พระมะหะหมัดจึงยกทัพเข้าเหยียบเมืองเมกกะ, และทำลายบรรดารูปเคารพในเมืองเมกกะเสียสิ้นเชิง, หามีชาวเมืองคนไรกล้าคัดค้านไม่. แม้รูปภาพเขียนเป็นรูปทวยเทพต่างๆในโรงลัทธิสภา พระมะหะหมัดก็ให้ลบออกเสีย . . .

เมื่อทำลายรูปเคารพแล้ว, พระมะหะหมัดให้โอวาทแก่ฝูงชนที่มาชุมนุมกัน, แล้วร้องถาม: "ดูก่อน ผู้สืบสายโลหิตชาติกูระอิซ, พวกท่านคิดบ้างหรือเปล่าว่าเราจะจัดการแก่พวกท่านโดยสถานไร ?" พวกเหล่านั้นตอบ: "ข้าแต่ท่านเซษฐะผู้ทรงธรรม, ท่านจะจัดการก็โดยความเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง." พระมะหะหมัดเต็มตื่นในใจอย่างลึกซึ้ง, ตอบว่า "เราจะไม่ตีเตียนพวกท่าน, เพราะพระเจ้าย่อมทรงยกโทษ, เหตุด้วยพระองค์ทรงพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น."

พระมะหะหมัดกระทำตนเป็นที่นับถือแห่งชนชาติเดียวกัน...พระมะหะหมัดต้องระหกระเหินนिरาสร้างห่างจากบ้านเกิดเมืองนอนไป ก็เพราะชาวเมืองเมกกะ. ณ บัดนี้ชาวเมืองก็ตกอยู่ในอำนาจ, จะบีบเค้นเมื่อใดก็ตายเมื่อนั้น; แต่พระมะหะหมัดละความพยายามเสียได้ โดยยอมยกโทษให้ศัตรู . . .

ลूपี่ที่สืบแห่งศักราชหิขรา พระมะหะหมัดนำลัทธิไปนมัสการสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในเมืองเมกกะ . . . เทศนาสั่งสอนพวกอิสลามให้ประพฤติมั่นในข้อบัญญัติ, ให้มีเมตตากรุณาต่อมนุษยชาติ, และให้มีความสามัคคีกัน. . . เมื่อพระมะหะหมัดเทศนาจบแล้ว, ก็ยกหัตถ์ขึ้นไปบนท้องฟ้า, และร้องว่า: "ข้าแต่พระองค์, ข้าพเจ้าได้มอบโอวาทและกระทำกรณียะสำเร็จแล้ว." ฝูงชนก็ร้องรับเป็นเสียงเดียวกัน: "สาธุ! ท่านกระทำสำเร็จแล้ว." . . .⁴³

⁴³ เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, ลัทธิของเพื่อนฉบับสมบูรณ์ (พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2507).

หนังสือ "ลัทธิของเพื่อน" ซึ่งถือกันว่าเป็นหนังสือคลาสสิกในวงการศาสนาเปรียบเทียบนี้ ได้รับการรวมเล่มพิมพ์ครั้งแรกในปี 2496 ส่วนฉบับสมบูรณ์ ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2507 และล่าสุดในปี 2540 สำนักพิมพ์พิราบก็นำมาจัดพิมพ์ใหม่ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขใดๆ แม้กระทั่งรูปแบบการพิมพ์ และโดยรูปแบบการพิมพ์เครื่องหมายวรรคตอนต่างๆ (. . . ;) นี้เองที่บ่งบอกว่าข้อเขียนข้างต้นน่าจะเป็นผลงานการแปลมาจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ ส่วนวิธีการเขียนก็พ้องกับลีลาของนักเขียนคริสเตียนในยุคโรแมนติก คือนำข้อเท็จจริงบางส่วนมาผนวกกับจินตนาการส่วนตัวและความคุ้นเคยในชีวิตตัวเอง กลวิธีการนำเสนอจึงค่อนข้างไปทางการเขียนนิทานกลอน นอกเหนือจากการเรียกหรือสะกดผิดจนถึงให้ความหมายไม่ตรงนัก⁴⁴ แล้ว การใช้คำศัพท์และการสาธยายบางตอนก็มีเค้า 'ความรู้เดิม' ของตัวผู้เขียนปรากฏอยู่ ผลงานคลาสสิกชิ้นนี้แม้จะมีหลายส่วนที่ 'เกิน' และบางส่วนที่ 'คลาดเคลื่อน' แต่ก็ดูจะเป็นไปได้โดยสุจริตไม่ได้สื่อแสดงความมี 'อคติ' ต่อด้าน

อย่างไรก็ดี ในงานชิ้นต่อมาที่ชื่อ "ลัทธิ-ศาสนา" (ศาสนาเปรียบเทียบ) ท่าทีและลีลาการเขียนก็เปลี่ยนไป เครื่องหมายวรรคตอนแบบงานเขียนภาษาอังกฤษหายไปโดยสิ้นเชิง เนื้อหาที่มีความเป็น 'นิยาย' และการใช้พรรณนาโวหารมากขึ้น วิธีการนำเสนอเริ่มด้วยการเน้นไปที่สภาพทะเลทรายและความป่าเถื่อนของเบดูอินที่ "ไม่ว่าพวกโคหนูโด้ล้วนเป็นโจรผู้ร้ายในตัวทั้งนั้น"⁴⁵ ส่วนการบรรยายเกี่ยวกับประวัติและการเผยแผ่ศาสนาของนบีมุฮัมมัด มีรายละเอียดเพิ่มเติมมากขึ้น แต่ก็ เป็น 'ส่วนเพิ่มที่บิดเบี้ยว' กว่าเดิมอย่างเห็นได้ชัด และคงจะเป็นจากผลงานชิ้นนี้เองที่นักเขียนสมัยต่อมาหลายคนยึดถือเป็น 'ต้นแบบ' นั่นคือ

...

-2-

เมื่อราว พ.ศ. 1113 ได้มีกุมารคนหนึ่งเกิดในเมืองเมกกะ และได้ชื่อว่า อิบูล กัสเซม กุมารนี้ต่อมาภายหลังได้มีพระนามเรียกกันว่า พระมะหะหมัด แปลว่า พระผู้ซึ่งได้รับคำสดุดี เช่นเดียวกับพระคาณมะ ซึ่งภายหลังมีพระนามเรียกว่า พระพุทธ คือ พระผู้ตรัสรู้แล้ว และ พระเยซู ก็ได้พระนามเรียกเมื่อภายหลังว่า

⁴⁴ เช่นที่บอกว่า "หิซรา" แปลว่าหนี ซึ่งที่ถูกต้องนั้นคักราชอิสลามที่เรียกว่า "ฮิจญเราะฮ์/Hijrah/ الهجرة" หมายถึง (การ)อพยพ พ้องกับคำภาษาอังกฤษว่า migrate/migration

⁴⁵ เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, ลัทธิ-ศาสนา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2516), น. 202.

พระคริสต์ คือ พระผู้ได้อภิเษกเจิมแล้ว แต่เมื่อว่าถึงอุบลกัสเสม เมื่อครั้งยังอยู่ในปฐมวัย ไม่ได้รับคำสวดดีจากใครอะไรนัก แม้จะมีชาติกำเนิดอยู่ในวรรณะพวกนักบวช แต่ก็ยังเป็นสาขาของวรรณะซึ่งถูกกีดกัน ไม่มีอำนาจราชศักดิ์อะไร พระมะหะหมัดเป็นกำพร้าบิดามารดาแต่เด็กทั้งญาติที่ใกล้ชิดส่วนมากก็ยากจน เพราะฉะนั้นในเวลาต่อมาพระมะหะหมัดจึงจำเป็นต้องพึ่งตนเอง โดยเป็นคนขับที่ออฐไปกับกองคาราวานค้าขาย ซึ่งไปไกลถึงประเทศซีเรีย และกลางที่ก็อาจไปจนกระทั่งประเทศอียิปต์ พระมะหะหมัดไม่ได้รับการศึกษาอบรมอะไร และบางทีจะเขียนก็คงไม่ได้ แต่เป็นคนมีปัญญาไวและเป็นผู้สนใจในความรู้ ผิดกับเด็กหนุ่มอื่นๆที่ขับที่ออฐ ก็ที่เป็นคนคอยเปิดหูเปิดตา เมื่อไปถึงเมืองซึ่งยังไม่เคยไป ถ้าเห็นอะไรแปลกก็หูผึ่ง คอยสำเนียงฟังและจดจำเอาไว้ โดยเฉพาะใฝ่ใจเป็นพิเศษในเรื่องศาสนาต่างๆที่มีอยู่ในดินแดนไกลที่ได้ไปถึง และดูเหมือนจะมีนิสัยสนใจเรื่องศาสนามาแล้วตั้งแต่เดิม มีเรื่องเล่าว่าพระมะหะหมัดเคยมีอาการเซื่องซึมและหงอยเหงาเป็นครั้งคราว และบางทีก็มีอาการชักดิ้นชักงอ ซึ่งอาจเป็นโรคลมบ้าหมูก็เป็นได้ . . .

ชีวประวัติตอนแรกๆของพระมะหะหมัด จะหาหลักฐานที่ไม่มีการโต้เถียงก็หาได้ยาก ที่ทราบได้ทั้งหมดว่าแน่ก็คือ เมื่อพระมะหะหมัดเป็นคนขับที่ออฐไปกับกองคาราวานต่อมาเป็นเวลาหลายปี ก็สบช่องเป็นที่พอตาพอใจของนายจ้างผู้หญิงชื่อ *กาติยะ* ซึ่งเป็นแม่ม่ายและมีงม้มมาก เมื่อนางกาติยะได้เห็นชายหนุ่ม คือพระมะหะหมัดผู้มีรูปงาม ศีรษะใหญ่ และมีหนวดเคราดำเป็นมันก็เกิดความรักความพอใจ ในที่สุดนางก็ตกลงใจแต่งงานกับพระมะหะหมัด . . . และก็ต้องเป็นที่แน่นอนว่า พระมะหะหมัดคงจะรู้สึกบุญคุณของนาง ที่ยกฐานะพระมะหะหมัดจากเป็นคนขับที่ออฐอันเป็นฐานะต่ำต้อย ขึ้นเป็นผู้มีฐานะสูง . . .

เมื่อพระมะหะหมัดไม่ต้องกังวลด้วยความจำเป็นกับเรื่องหาเลี้ยงชีพแล้ว ก็ตั้งต้นหันมาคิดตรึกตรองเรื่องศาสนา ตามนิสัยที่มีอยู่แล้วในสันดาน มีเรื่องเล่ากันว่าพระมะหะหมัดออกไปที่ทะเลทรายบ่อยๆ เพื่อไปกระทำจิตให้อยู่กับความวิเวก เพราะชีวิตที่หมกมุ่นอยู่ช้ำๆซากๆกับการค้าขาย ไม่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสงบใจแก่พระมะหะหมัดได้นัก . . . พระมะหะหมัดก็เหมือนกับคนอื่นๆซึ่งมีจิตใจสูง ย่อมไม่พึงพอใจเพียงแต่จะมีความรู้เพื่อมีชีวิตอยู่เท่านั้น แต่ต้องการจะรู้ด้วยว่ามีชีวิตอยู่เพื่ออะไร ต้องการแสวงหาความรู้ที่สูงขึ้นไป และด้วยมานะอดทนต่อความ

ยากลำบากและการทรมานอย่างยวดยิ่ง ในที่สุดก็ได้บรรลุความรู้ คือธรรมความรอดพ้นที่เรียกว่า อิสลาม พระมะหะหมัดเกิดญาณทัศนะขึ้นด้วยความเชื่ออย่างแน่วแน่ว่า มีทางเดียวเท่านั้นที่จะออกไปได้รอดพ้นจากความยุ่งงวุ่นแห่งชีวิตได้ ก็ต้องมอบตนไว้ในพระเจ้า ไม่ใช่มอบตนไว้กับเทพที่สิงอยู่บนเขาหรือบนต้นไม้ ไม่ใช่อยู่กับพวกผีसाงเทวดาชั้นต่ำๆ ดังที่ผู้ร่วมชาติของพระมะหะหมัด เช่นโหว้ด้วยเลือดเนื้อของสัตว์ที่นำมาบูชา แล้วอ่อนวอนอย่างเด่นแรงแสดงตนกา ไม่ใช่ทั้งนั้น นอกจากพระเจ้าซึ่งเป็นเทพอันยิ่งใหญ่อยู่ทั่วไปในโลกนี้ แต่องค์เดียวเท่านั้นที่บุคคลพึงมอบตนไว้ได้

เทพประจำโคตรประจำตระกูลของพระมะหะหมัดมีชื่อว่า "อ้าหล่า" พระมะหะหมัดไม่ทราบว่าจะหาชื่ออื่นได้ดีกว่านี้ จึงนำเอาคำอ้าหล่านี้มาเป็นพระนามของพระเจ้าใหม่ อันทรงปกครองทั่วทั้งสกลจักรวาล พระมะหะหมัดเชื่อว่าจะไม่ทราบเมื่อไรว่าพระเจ้าซึ่งมีเทพลักษณะอย่างนี้ ชนชาติอื่นๆก็รู้จักเหมือนกัน แต่ชานานพระนามเรียกอย่างอื่น ศาสดาพยากรณ์ผู้ยิ่งใหญ่เช่นอิบราฮิมในครั้งโบราณหรือที่เป็นครั้งหลังที่สุดก็คือพระเยซู ก็ได้ประกาศให้ประชาชนซึ่งอยู่พันทะเลทรายไป ได้ทราบถึงพระเจ้านี้มาแล้ว ความจริงตามหัวเมืองใหญ่ ก็มีพระเจ้าแต่พระองค์เดียวอย่างนี้มาแล้วทุกเมือง ยกเว้นแต่เมืองเมกกะเท่านั้นที่ไม่มี... พระมะหะหมัดคิดตรึกตรองว่าวนอยู่ด้วยเรื่องนี้ เห็นเป็นที่สุดว่า ถึงคราวจำเป็นแล้วที่... อุบลกัสมแห่งโคตรตระกูลโกโรอิซ จะต้องเป็นพระนาบีผู้แทนพระอ้าหล่า...

ด้วยความเชื่อแน่วแน่ของพระมะหะหมัดดังกล่าวมานี้ ในกาลต่อมาพระมะหะหมัดได้ตรัสว่า เรื่องนี้เห็นขึ้นในญาณทัศนะแวบเดียว อย่างน่าประหลาดอัศจรรย์

-3-

นับแต่ได้เกิดเห็นเป็นญาณทัศนะ... ก็กลับเป็นคนกระปรี้กระเปร่ามุ่งแต่อย่างเดียว คือ ชักชวนให้ชาวเมืองเมกกะ... มาถือแต่พระอ้าหล่าผู้ทรงสรรพศักดิ์แต่องค์เดียว...

แต่พระมะหะหมัดไม่ใช่เป็นผู้ที่หักหาญเอาแต่ได้อย่างคนไร้ปัญญา... จึงเปิดเผยความลับนี้แก่ภริยาลองดูก่อนเป็นคนแรก พระมะหะหมัดก็ประหลาดใจและตกตะลึง แทนที่ภริยาจะหัวเราะเยาะหรือติเตียน ตรงกันข้ามกับมีความเชื่อในพระ

มะหะหมัด...เมื่อมีที่ยึดมั่นจากภริยาเป็นเช่นนี้ พระมะหะหมัดก็ขยายความลับนี้แก่คนอื่นต่อไป แต่ก็ดำเนินเรื่องไปด้วยความระมัดระวัง . . . เพราะทราบดีว่า ถ้าคณะผู้ปกครองเมืองเมกกะทราบเรื่องความลับนี้ขึ้นเมื่อใด ก็จะไม่แสดงความกรุณาแก่พระมะหะหมัดเป็นอันขาด . . .

แต่ล่วงมาวันหนึ่งเป็นวันสุดท้ายซึ่งจะปิดความลับนี้ไว้ไม่ได้ต่อไป เพราะมีผู้มาเข้าด้วยมาก และก็มีกำลังพอจะต่อต้านอุปสรรคใดๆได้ พระมะหะหมัดจึงกล้าเสี่ยงชีวิต ประกาศตนเป็นผู้แทนพระเจ้าฮาล่าได้อย่างเปิดเผย . . . คณะผู้ปกครองจึงออกอุบายของทำความประนีประนอมกับพระมะหะหมัดชั่วคราวระยะเวลานั้น แต่พระมะหะหมัดไม่ยอม คราวนี้ก็ต้องถึงเรื่องต้องแตกหักกัน

คณะผู้ปกครองเมืองเมกกะ . . . กระทบทำให้บริวารของพระมะหะหมัดในหมู่ผู้ที่ยากจน ได้รับความเดือดร้อนแสนสาหัส แต่อุบายที่คิดจะกำจัดนี้ไม่เป็นผลสำเร็จแม้แต่น้อย . . . คณะผู้ปกครองจึงประกาศรบอย่างเปิดเผย และสามารถขับไล่ต้อนพระมะหะหมัด และพวกที่สนับสนุนไปจนมุมอยู่ในเมืองเมกกะตอนหนึ่ง แล้วปิดล้อมไว้ให้อดตาย . . . ในที่สุด พระมะหะหมัดทรงเห็นความเดือดร้อนของสานุศิษย์ จึงทำความประนีประนอม . . . ว่าตัวท่านจะไม่เทศนาสั่งสอนลัทธิใหม่แก่ชาวเมืองเมกกะต่อไป . . .

-4-

ครั้นล่วงมาแล้วไม่ช้า พระมะหะหมัดก็ไม่ละความพยายามเดิม แต่การเทศนาคราวนี้ . . . คงเทศนาเฉพาะคนมาแต่อื่นซึ่งไม่ใช่ชาวเมืองเมกกะ . . . ที่สนใจฟังเทศนาของพระมะหะหมัด . . . เพราะพวกเหล่านี้ที่เป็นชาวอาหรับก็มากคน ซึ่งโน้มเอียงมาในทางเคารพบูชาพระเจ้าแต่องค์เดียว นอกจากนี้ยังมีพวกยิว . . . พวกนับถือคริสต์ . . . เมื่อพระมะหะหมัดนั่งขัดสมาธิอยู่ที่ตลาดในเมืองเมกกะ กล่าวคำเทศนาถึงเรื่องพระเจ้าฮาล่า จึงมีผู้พอใจฟัง และเตรียมที่จะเชื่ออยู่แล้ว

ขอให้สำนักเห็นภาพของพระมะหะหมัดซึ่งกำลังเทศนาอยู่ จะเห็นภาพเป็นชายหนุ่มคนหนึ่งรูปร่างงดงาม ผู้เป็นศาสดาพยากรณ์ชาวอาหรับ กำลังนั่งอยู่ภายในร่มเงาซึ่งมีแสงสว่างอย่างสลัวๆ ในท่ามกลางตลาดอันมีคนเดินกันอย่างพลุกพล่านไปมาอย่างจอแจ ชายหนุ่มผู้นั้นพูดเอาก็ถึงเรื่องพระเจ้าฮาล่าและก็พูดได้ดีมีสำนวนโวหารชักเป็นอุทาหรณ์เปรียบเทียบ ซึ่งเป็นที่ถูกอกถูกใจของประชาชนชาวตะวันตก . . .

...พระมะหะหมัดได้เพียรพยายามเทศนาแก่คนแปลกหน้ามาแต่อื่น ด้วยประการ
 อย่างนี้ ครั้นพวกเหล่านี้ก็กลับไปยังถิ่นที่อยู่เดิมของตน ก็นำเอาข่าวสารที่ได้ฟังจาก
 ศาสตราจารย์แปลกประหลาดนี้ไปบอกเล่าให้ใครๆ ฟัง ...

-5-

คราวนี้ ณ เส้นทางหลวง ที่กระบวนกองคาราวานผ่านไปมาอยู่ทางทิศเหนือเมือง
 เมกกะ มีนิคมใหญ่แห่งหนึ่งเรียกว่าเมืองยาถริบ อันเป็นเมืองมีมาแล้วแต่เก่าแก่
 และเป็นเมืองคู่แข่งกันอยู่กับเมืองเมกกะ เมื่อบรรดาเชษฐบุรุษซึ่งเป็นคณะ
 ผู้ปกครองเมืองยาถริบ ได้ทราบข่าวเรื่องพระมะหะหมัดถูกเชษฐบุรุษเมืองเมกกะ
 บีบบังคับด้วยเรื่องศาสนา ให้ได้รับความเดือดร้อน จึงส่งสายลับไปพบพระ
 มะหะหมัด ขอให้หนีมาอาศัยอยู่เสียที่เมืองยาถริบ ถึงกับจะยอมยกตำแหน่ง
 หัวหน้าที่ให้พระมะหะหมัด ถ้าพระมะหะหมัดจะมาได้ ฝ่ายพระมะหะหมัดก็ไม่
 ปฏิเสธคำเชิญนี้ จึงส่งคนของพระมะหะหมัดเองไปยังเมืองยาถริบ โดยสั่งว่าถ้า
 ประสงค์ให้พระมะหะหมัดไปอยู่ยังเมืองยาถริบแล้ว ชาวเมืองยาถริบจะต้องเต็มใจ
 ร่วมมือกับพระมะหะหมัด ทำสงครามศาสนาเพื่อให้พระอัลล่าเป็นเทพแต่องค์
 เดียวตลอดทั้งประเทศอาหรับ

... ข้านี้รีบไปเข้าหาคณะผู้ปกครองเมืองเมกกะ ... ก็เห็นได้ทันทีว่าจะปล่อยให้
 เรื่องเป็นอย่างนี้ต่อไปไม่ได้ ... แล้วตั้งคนหนึ่งในคณะให้เป็นตัวแทนไปลอบฆ่า
 พระมะหะหมัด ครั้นในวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 1165 ผู้นี้ก็ลักลอบเข้าไปใน
 ห้องนอนพระมะหะหมัดในเวลากลางคืน ... เห็นแต่อาลีซึ่งเป็นญาติลูกพี่ลูกน้อง
 นอนแทนอยู่ ทั้งนี้ เพราะพระมะหะหมัดคาดการณ์ไว้ก่อนแล้ว ว่าอาจมีผู้มาลอบ
 ทำร้ายจึงได้หนีออกจากบ้านไปก่อนหน้านานที่ผู้ลอบทำร้ายจะมาถึง ...

-6-

วันที่พระมะหะหมัดหนีไปนี้เรียกว่า เฮอร์รา ในภาษาอาหรับ อันเป็นปีเริ่มต้นของ
 ศักราชมะหะหมัด การจดศักราชปีของชาวมุสลิมหรือมุสลิม ในบันทึกเรื่องใดๆ
 ก็เริ่มต้นศักราชตั้งแต่ปี เฮอร์รา นี้ เมื่อถึงเมืองยาถริบแล้ว ... การประกาศศาสนา
 ของพระมะหะหมัดก็ไม่มีปัญหายุ่งยากอีกต่อไปแล้ว ด้วยมีพวกเบดูอินพากันมา
 เข้ารีตในลัทธิศาสนา ด้วยความศรัทธาเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุให้ชาวเมือง
 เมกกะเห็นว่าถ้าขึ้นละไว้ ก็จะเป็นภัยแก่ลัทธิของตน จึงได้แต่งทัพมาปราบพวก
 มะหะหมัดเป็นการตัดไฟต้น แต่ในที่สุดกองทัพชาวเมืองเมกกะเป็นฝ่ายแพ้ ...

พระมะหะหมัดก็ได้เป็นเจ้าใหญ่ แห่งเมืองยากริบแล้วไม่มีใครจะได้แย้งได้ พระมะหะหมัดจึงเปลี่ยนชื่อ เมืองยากริบ เสียใหม่เป็น เมดินา ซึ่งแปลว่า “พระนคร (แห่งพระศาสดาพยากรณ์)”

-7-

สงครามที่ทำกับเมืองเมกกะ ยังคงมีอยู่ต่อไปอย่างรุนแรง แต่ในที่สุดชาวเมืองเมกกะก็ต้องยอมแพ้ของสงบศึก พระมะหะหมัดก็ได้รับความยินยอมจากชาวเมืองเมกกะ ให้กลับไปเมืองนั้นได้อย่างผู้มีชัยชนะ มีอำนาจอย่างสิทธิขาด ผิดกันตรงข้ามกับเมื่อสองสามปีก่อนนี้ที่ต้องหนีไปอย่างผู้กระทำผิดร้าย ต่อแต่นี้ไปพระมะหะหมัด ก็เริ่มปราบปรามประเทศอาหรับทั้งหมดด้วยสงครามศาสนา เพื่อให้ประชาชนมาเข้ารับอิสลาม ได้จัดส่งกองทัพหนึ่งไปทางเหนือและอีกกองทัพหนึ่งไปทางใต้ เพื่อไปประกาศศาสนา ถ้าใครไม่เชื่อก็ให้ฆ่าเสียในนามของพระอัลล่า โดยเหตุที่ประเทศไบเซนไทน์และประเทศเปอร์เซีย เป็นเจ้าของดินแดนทะเลทรายอยู่ตอนเหนือ พระมะหะหมัดเห็นว่าจะต้องปราบลงเสียด้วย แต่ก็ไม่สามารถต่อสู้กับกองทัพที่เข้มแข็งของสองประเทศนี้ได้ แต่อย่างไรก็ดีถึงกองทัพพระมะหะหมัดจะเป็นฝ่ายแพ้ แต่ก็สู้รบได้อย่างกล้าหาญจนกาจกรรจ์ เพราะชาวอาหรับรักเรื่องเก่งกล้า และพระมะหะหมัดก็ได้ส่งเสริมความเก่งกล้านี้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่นกล่าวคือได้ให้คำยืนยันว่าถ้าตายไปในสงครามเพื่อพระอัลล่า ก็หมายความว่าจะได้ขึ้นสวรรค์ทันที และกล่าวต่อว่า จะแสดงความภักดีต่อพระอัลล่าให้เป็นที่ประจักษ์มีทางเดียวเท่านั้น คือต้องมอบกายถวายชีวิตไว้ในพระองค์ คำว่าอิสลาม ซึ่งแปลว่ามอบชีวิตไว้นี้ ให้ถือว่าเป็นหัวใจของศาสนาและใช้เป็นชื่อศาสนาด้วย

การเคลื่อนไหวทั้งหมดของพระมะหะหมัด เกี่ยวกับเรื่องศาสนาอิสลามนี้ ก็มีลักษณะเป็นรูปแผนยานุภาพทางศาสนาไป คำว่า อิสลาม ก็หมายความว่ากองทัพของพระอัลล่า และการสวดอัลนวนอน ก็เป็นดังวินัยของกองทหารในปัจจุบันที่กำลังฝึกซ้อมอยู่แม้จนกระทั่งทุกวันนี้ ผู้ที่ผ่านไปตามถนน เมื่อได้ยินมุเอสซินผู้ประกาศให้สาธุชนชาวอิสลามสวดมนต์อัลนวนอน ตะโกนก้องมาจากหอคอยอันสูงส่งของสุเหร่าและมัสยิด ก็เปรียบได้กับทหารยามที่ให้อาณัติสัญญาณ เมื่อเห็นชาวมอสเลมเรียงกันเป็นแถวๆอยู่ในมัสยิด กล่าวคำสวดมนต์อัลนวนอน แล้วกราบลงไปพร้อมๆกันดูราวกับเครื่องจักร ก็ต้องนึกถึงการหัตทหารที่

เรียงกันเป็นแถวสี่แถวยกป็นขึ้นกระทำวันทยหัตถ์พร้อมๆกัน ฉะนั้นพระมะหะหมัด กล่าวสอนแก่เหล่าสาวกของท่านว่า “ดูกร ถ้าสูท่านช่วยพระอ้าหล่า พระอ้าหล่าก็จะช่วยท่านอย่างแน่นอน” และในนามพระอ้าหล่าและศาสดาพยากรณ์ของพระองค์ ที่ทำให้กองทัพอิสลามสามารถทำสงคราม มีชัยชนะเกือบทั้งโลก พระมะหะหมัดมีพระชนมชีพได้อยู่ดูสงครามนี้เมื่อเริ่มต้นเท่านั้น เพราะเมื่อ พ.ศ. 1175 ภายหลังปีเฮซิบาได้สิบปีพอดี พระมะหะหมัดก็สิ้นพระชนมชีพไป . . . . . ทวีปยุโรปตื่นตัวจากความเขื่องซึ่มแห่งสมัยมีดมนในประวัติศาสตร์ยุโรปขึ้นได้ ก็ด้วยเป็นหนี้บุญคุณชาวอาหรับ ซึ่งยกมาปราบปรามตียุโรป แม้แต่ประเทศเปอรเซียและประเทศอินเดีย ตลอดจนทวีปแอฟริกา ที่กลับมีชีวิตชีวาและความเจริญก้าวหน้าขึ้นใหม่ได้ ก็ด้วยอิทธิพลของชาวอาหรับ แม้ชนชาวทะเลทรายนี้จะได้ทุมเทกำลังเป็นครั้งสุดท้ายหรือครั้งหลังที่สุด เข้าบุกดินแดนรูปอัฒจันทร์อันอุดม และแม้จะทำให้ดินแดนนั้นตลอดจนดินแดนอื่นตั้งครั้งโลกนองไปด้วยโลหิตก็ดี แต่ชนชาตินี้ยังนำเอาอารยธรรมมาเผยแพร่ ให้เป็นความเจริญอกงามแก่ดินแดนเหล่านั้น ซึ่งแทบไม่ค่อยเคยมีในประวัติศาสตร์⁴⁶

นอกเหนือจากการแบ่งชีวประวัติของนบีมุฮัมมัดออกเป็น 7 ช่วงตอน เริ่มตั้งแต่การบรรยายสภาพสังคมก่อนที่ท่านจะถือกำเนิด มาจนถึงสภาพชีวิตในบั้นปลายแล้ว หนังสือเล่มนี้ไม่ได้กล่าวใดๆถึงองค์ประกอบพื้นฐานเช่นหลักการศรัทธาและปฏิบัติในอิสลาม เหมือนเช่นที่เคยมีใน “ลัทธิของเพื่อน” ทั้งเนื้อหาและวิธีการเขียนจึงแทบจะแตกต่างกับ “ลัทธิของเพื่อน” โดยสิ้นเชิง ความถูกต้องของข้อมูลลดต่ำลง พร้อมๆกับมีกลิ่นอายของงานเขียนยุคกลางแบบนักบูรพาคดีตะวันตกที่เขียนในกรอบ “Islam the Enemy” ที่เน้นโจมตีและสร้างความบิดเบี้ยวคลุมเครือให้กับชีวประวัติของนบีมุฮัมมัดมากขึ้น เพราะชีวประวัติตอนแรกๆของนบีมุฮัมมัดในสายตาผู้เขียนนั้น “หาหลักฐานที่ไม่มีการโต้เถียงก็หาได้ยาก” แต่ที่ ‘ผู้เขียน’ ซึ่งมีความเชื่อมั่นมากกว่าทั้งหมดนี้เป็นชุดความรู้ที่ถูกต้อง ที่ทราบได้ทั้งหมดว่าแน่” ก็เช่น “พระมะหะหมัดเกิดญาณัทศนะซัน(เวบเดียว) . . . เห็นเป็นที่สุดว่า . . . อุบลกัสมแห่งโคตรตระกูลโกโรอิซ . . . จะต้องเป็นพระนาบีผู้แทนพระอ้าหล่า ณ เมืองเมกกะ . . . จึงเปิดเผยความลับนี้แก่ภริยาของตนก่อนเป็นคนแรก พระมะหะหมัดก็ประหลาดใจและตกตะลึง แทนที่ภริยาจะหัวเราะเยาะหรือติเตียน ตรงกันข้ามกลับมีความเชื่อ” ซึ่งสะท้อนชัดถึงการสื่อว่า นบีมุฮัมมัดคิดจินตนาการไปเองเรื่องการเป็นศาสนทูต และเป็น

⁴⁶ เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, ลัทธิ-ศาสนา, 2516.

จินตนาการที่แม้แต่ตัวเองก็นึกไม่ถึงว่าจะมีใครเชื่อ ในขณะที่ข้อมูลและข้อความอื่นๆ หากไม่เสริมแต่งเกินจริง ก็ผิดเพี้ยน คลาดเคลื่อน เช่นเดียวกับเอกสารตำราอื่นๆ อีกหลายเล่ม ทั้งที่ยึดถืองานนี้เป็น “ต้นแบบ” และที่แปลสรุปมาจากแหล่งอื่น

ตัวอย่างงานเขียนเกี่ยวกับอิสลาม ที่แสดงถึงอิทธิพลหรือมีแนวข้อมูลการเขียนเดียวกับของ 'เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป' ในช่วงหลัง ได้แก่ “พระมะหะหมัดผู้มีชื่อเดิม อุบล กัสเสม”⁴⁷ “พระมะหะหมัดทรงมีพระนามเดิมว่า อุบลคัสเซม ภายหลังทรงได้รับยกย่องจากผู้เคารพนับถือพระองค์ว่ามะหะหมัด”⁴⁸ “พระมะหะหมัด(มุฮัมมัด) เกิดพ.ศ.1113 ที่เมืองเมกกะ...เดิมชื่อ อุบุ คัสซิม”⁴⁹ “เดิมท่านมีนามว่า อาบู คัสซิม ต่อมาเมื่อท่านประกาศหลักการศาสนาจึงได้นามใหม่ว่าโมฮัมหมัด แปลว่า ผู้ควรสรรเสริญหรือเกียรตินิยมอันสูงส่ง”⁵⁰ “เมื่อครั้งยังอยู่ในปฐมวัย ไม่ได้รับคำสวดดีจากใครอะไรนัก แม้จะมีชาติกำเนิดอยู่ในวรรณะพวกนักรบวช แต่ก็เป็นสาขาของวรรณะซึ่งถูกกีดกัน ไม่มีอำนาจราชศักดิ์อะไร”⁵¹ “เมื่อพระองค์มีอายุมากก็หันมาเป็นคนซบซึ้ง รับบรทุกสิ่งของจากอาหรับไปขายถึงอียิปต์, เปอร์เซีย และซีเรีย”⁵² “ครั้งเมื่อโตเป็นหนุ่มจึงเปลี่ยนอาชีพมาเป็นคนซบซึ้ง นำกองเกวียนบรทุกสินค้าไปขายยังเมืองต่างๆ ทั้งในอียิปต์ เปอร์เซีย และซีเรีย”⁵³ “พระมะหะหมัดก็ประหลาดใจและตกตะลึงแทนที่ภริยาจะหัวเราะเยาะหรือติเตียน ตรงกันข้ามกลับมีความเชื่อในพระมะหะหมัด...”⁵⁴ “พระมะหะหมัดจึงเกิดความมั่นใจตัดสินใจตั้งตัวเป็นศาสดาเผยแผ่ศาสนาอย่างลับๆ ในวงผู้ใกล้ชิด”⁵⁵

⁴⁷ ชำนิ มโนรม, สงครามศาสนา (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระพุทธศาสนา, 2530).

⁴⁸ มนต์ ทองซัช, สี่ศาสนาสำคัญของโลกปัจจุบัน: พราหมณ์-ฮินดู พุทธ คริสต์และอิสลาม (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2530).

⁴⁹ วิชัย สุธีรชานนท์, ศาสนาเปรียบเทียบ (กรุงเทพฯ: พระนครการพิมพ์, 2534).

⁵⁰ ธีรยุทธ สนุทรา, ศาสนานิยมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539).

⁵¹ ชำนิ มโนรม, เรื่องเดียวกัน.

⁵² บุญย์ นิลเกษ, ศาสนาเบื้องต้น (กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2527).

⁵³ สยามอัลมาแนค (กรุงเทพฯ: สยามอัลมาแนค, 2533-2534).

⁵⁴ ชำนิ มโนรม, เรื่องเดียวกัน.

⁵⁵ มนต์ ทองซัช, เรื่องเดียวกัน.

ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการส่งผ่านข้อความคิด ในลักษณะที่แทบจะเรียกได้ว่า 'คำต่อคำ' ซึ่งเป็นการต่อช่วงลูกโซ่แห่งความผิดพลาดหรือการบิดเบือนให้ยิ่งยืดยาวออกไป เพราะความเชื่อมั่นในความรู้ที่ได้รับว่า 'ถูกต้อง' แล้ว

ในบรรดาข้อความที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้น 4 ข้อความแรกดูผิวเผินแล้วเรียบง่ายธรรมดาและคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด เพราะอย่างมากที่สุดก็แค่การสะกดชื่อผิดเพี้ยนเท่านั้น แต่ในความจริงแล้วตรงกันข้าม 4 ข้อความนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้เขียนต้นฉบับดั้งเดิม (ซึ่งน่าจะเป็นภาษาอังกฤษ) ไม่ว่าจะมีความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมอาหรับเลย เพราะคำว่า อบูกอซิม ابو قاسم หมายถึง 'บิดาของกอซิม' เป็นคำเรียกหรือฉายาของคนที่มีลูกชาย (คนโต) ชื่อกอซิม ไม่ใช่ชื่อที่ตั้งมาตั้งแต่แรกเกิด จึงไม่มีทางจะเป็น 'ชื่อเดิม' ของใครได้ ไม่มีอาหรับคนไหนตั้งชื่อลูกหลานแรกเกิดของตัวเองด้วยคำขึ้นต้นว่า 'พ่อหรือบิดาของ' (อบู ابو)

'มุฮัมมัด' เป็นชื่อเดิมของท่านนบีที่ปู่ของท่านซึ่งเป็นผู้นำชาวกูเรซที่ทำนุดูแลกะอับะฮ์ ตั้งให้ตั้งแต่แรกเกิด 'อบูกอซิม' เป็นฉายาหนึ่งที่ท่านนบีมุฮัมมัดได้รับ เมื่อท่านมีลูกชายคนแรกชื่อ 'กอซิม' ซึ่งเสียชีวิตตั้งแต่เด็ก นอกจากอบูกอซิมแล้ว อีกชื่อที่ชาวมักกะฮ์ขนานเรียกท่านตั้งแต่วัยหนุ่มก็คือ 'อัศศอดิก อัลดะมิน الصادقا الأمين' ซึ่งหมายถึง 'ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ ควรแก่การเชื่อถือไว้วางใจยิ่ง (The Truthful, the Trustworthy)'

นอกเหนือจาก เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีปแล้ว ยังมีผลงานของนักวิชาการที่มีชื่อเสียงอีกหลายท่านเช่น หลวงวิจิตรวาทการ เสฐียร พันธรั้งสี ปิ่น มุกกันต์ ดอกบัวขาว และสุชีพ ปุญญานุภาพ ถูกนำมา 'ใช้' หรือยกอ้างบ่อยในการเขียนตำรารุ่นหลัง ทั้งนี้ ตำราหลายเล่มแม้จะมีรายละเอียดหรือลีลาการเขียนของตัวเอง บางเล่มมีแหล่งอ้างอิง 'ตรง' จากภาษาอังกฤษ แต่การใช้ข้อมูลที่ผิดพลาดบกพร่อง (โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์) มาตั้งแต่ต้น ก็ทำให้ข้อความที่คลาดเคลื่อนบิดเบือน เกี่ยวกับนบีมุฮัมมัดและอิสลามปรากฏ 'เกลื่อน' ในตำราวิชาการไทย เช่น "ศาสนาอิสลามอุบัติขึ้นเพราะความขัดแย้งในหลักศรัทธาของชนเผ่าต่างๆ"⁵⁶ "เมื่ออายุได้ 40 ปี ท่านมุฮัมมัดก็ได้ยินเพลงเทวทูตญิบร็ิล (Jibril) เรียกท่านว่านบี (Nabi)"⁵⁷ "พวกต่อต้านได้เริ่มรุกรานท่านด้วยการโฆษณาใส่ร้ายอย่างรุนแรง เช่นเรียกผู้นับถืออิสลามว่า มุสลิม แปลว่า 'ผู้ทรยศ'"⁵⁸

⁵⁶ อธิรุต สุนทรา, เรื่องเดียวกัน .

⁵⁷ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สังคมศึกษา 2 (กรุงเทพฯ: มสธ, 2526-2527).

⁵⁸ สุเมธ เมธาวิทยากุล, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุงใหม่ (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2532).

“หลังยึดมักกะฮุได้แล้วท่านนบีมุฮัมมัดก็เริ่มปราบปรามประเทศอาหรับทั้งหลายให้มาเข้ารับอิสลามด้วยสงครามศาสนา ถ้าใครไม่เชื่อก็ให้ฆ่าเสียในนามของพระ อัลลอฮุ และยืนยันว่าผู้ตายในสงครามเพื่อพระอัลลอฮุจะได้ขึ้นสวรรค์ทันที”⁵⁹ “จากเมืองเมดินะห์ศูนย์กลางศาสนาของพระมะหะมัดนี้เอง พระมะหะมัดได้ยกทัพไปปราบปรามแคว้นต่างๆ ทำให้ชาวอาหรับเผ่าต่างๆรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ภายใต้การปกครองพระมะหะมัด”⁶⁰ “เมื่อประกอบพิธีฮัจญ์แล้วท่านนบีได้ส่งศาสนทูตไปยังประเทศต่างๆ บางประเทศก็จับศาสนทูตฆ่า เช่นแคว้นบุสรา(ซีเรีย) จนเกิดสงครามขึ้นโดยฝ่ายมุสลิมโจมตีก่อน”⁶¹ “พระมะหะมัดก็ทรงทำหน้าที่อย่างกษัตริย์คือหน้าที่นักรบ ส่งกองทัพไปตีเมืองใกล้เคียงต่างๆ”⁶² “ครั้นมหัศจรรย์ได้ 13 ปี จึงได้มาตั้งมั่นในเมืองมดีนา แล้วได้แต่งตั้งศิษย์ที่ฉลาดคุมกองทัพแยกย้ายไปเที่ยวประกาศศาสนาทั่วไปในประเทศอารเบีย ประเทศใดแห่งใดขัดขึ้นก็รบฆ่าฟัน บังคับให้บริดจนได้”⁶³ “เรา ราชามุฮัมมัด ผู้เป็นศาสนทูตขององค์พระผู้เป็นเจ้า”⁶⁴

“มหัมัดมีเดซานาภาพปราบประเทศทั้งปวงอยู่ในศาสนาแห่งตนจนอายุได้ 63 คริสต์ศักราช 632 พุทธศักราชกาลล่วงได้ 1175 มหัมัดถึงกาลกรียา อิบูเบกกาบิदानาง เวชชากรรยาน้อยของมหัมัดได้ครองเมืองต่อไป และต่อ่นั้นมาพวกศิษย์และวงศ์วานของพระมหัมัด แผลอำนาจศาสนาด้วยใช้กำลังอาวุธปราบปรามประเทศทั้งหลาย พระพุทธ ศาสนาในมัชฌิมประเทศนั้นจึงได้เสื่อมสูญ มารุ่งเรืองอยู่ในประเทศฝ่ายตะวันออก”⁶⁵

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน

⁶⁰ ธนู แก้วไอลาส, ศาสนาโลกยุคบุกเบิกก่อนประวัติศาสตร์ (กรุงเทพฯ: สากลศึกษา, 2529).

⁶¹ พระญาณวโรดม, ศาสนาต่างๆ (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2529).

⁶² เรื่องเดียวกัน

⁶³ พระยาประชาภิจักรจักร์, ประวัติศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 7 (พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2507).

⁶⁴ บุญย นิลเกษ, เรื่องเดียวกัน

⁶⁵ พระยาประชาภิจักรจักร์, เรื่องเดียวกัน

“ศาสนามะหะหมัดได้ทรงนำกองทัพไปปราบปรามผู้ที่ขัดขึ้น แล้วทรงรวบรวมอาณาจักรต่างๆเป็นอาณาจักรของชาวอาหรับในโลก”⁶⁶ “พระมะหะหมัดตอบว่า ‘เราเป็นศาสดาคนหลังสุด ได้รับประทานดาบมาให้ใช้ ดาบนี้คือกุญแจไขประตูสวรรค์นรก ผู้ที่ชักดาบในนามของศาสนาจะได้รับรางวัลเป็นการตอบแทน’”⁶⁷

“เรื่องทำให้พระมะหะหมัดต้องหันเข้าหาอาซีฟปล้นสะดม อันเป็นอาซีฟหนึ่งที่มีเกียรติในสายตาของชาวอาหรับ ยุคนั้นการปล้นสะดมของชาวอาหรับที่มีพระมะหะหมัดเป็นผู้นำเริ่มตั้งแต่ปีแรกของอิซเราะห์ (พ.ศ.1165) จนถึงปีประมาณ พ.ศ. 1173 เมื่อยึดเมกกะได้ ลักษณะการปล้นสะดมจึงเปลี่ยนไปเป็นการสงครามขนาดใหญ่ๆมากกว่าเป็นการปล้นขบวนการคาราวานค้าขายอย่างที่เป็นมาแล้ว ความจำเป็นในการออกปล้นสะดมนี้เป็นผลดีต่อพระมะหะหมัดและขบวนการอิสลามในเวลาต่อมาอีก”⁶⁸

“พระองค์บอกชาวให้สาวกทั้งหลายได้ทราบว่ามีเทวทูตของพระเจ้าองค์หนึ่งมาบอกให้พระองค์ออกเดินทางไปปล้นสะดมตามเส้นทางที่ขบวนพ่อค้าต่างๆ นำสินค้าจากนครมักกะออกไปขายต่างแดนอื่นๆ ในที่สุดพระองค์ได้คุมกองกำลังทั้งหมดออกดักปล้น สดมกองคาราวานต่างๆ นอกจากนี้พระองค์ยังสั่งให้กองกำลังยัฎยูให้พวกพ่อค้าชาวมักกะนำกำลังออกมาต่อสู้กันอย่างดุเดือดท่ามกลางทะเลทรายด้วย”⁶⁹

“พระมะหะหมัดกลับไปและบอกกับสานุศิษย์ว่า เทพดาได้มาบอกให้เขาปล้นกองเกวียนสินค้าที่เดินทางจากเมืองเม็กกะไปต่างประเทศ พระมะหะหมัดและพวกก็เริ่มดำเนินการปล้นกองเกวียนสินค้า การที่ทำงานได้ พระมะหะหมัดอธิบายแก่สาวก ว่าพระอัลลาะห์ช่วยเหลือและสนับสนุน”⁷⁰

⁶⁶ ดอกบัวขาว, นานาศาสนา (พระนคร: คลังวิทยา, 2507).

⁶⁷ ดอกบัวขาว, เรื่องเดียวกัน.

⁶⁸ นิธิ เอียวศรีวงศ์, อิสลามสมัยแรก (พระนคร: สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2511).

⁶⁹ บุญย์ นิลเกษ, เรื่องเดียวกัน.

⁷⁰ ดอกบัวขาว, เรื่องเดียวกัน.

“เมดินานั้นยากจน เพื่อแก่นจน โมฮัมเหม็ดเสนอให้ปล้นคาราวานและเขาเลือกเอา คาราวานที่เป็นของเผ่าคูเรย์ช...ด้วยกำลังเพียง 300 คนโมฮัมเหม็ดสามารถปล้น กองคาราวานที่มีกำลังคุ้มกันมากกว่าถึงสามเท่าได้สำเร็จ สมบัติที่ปล้นได้ 1 ใน 5 แแบ่งไว้เป็นของพระอัลลาะห์ จากความสำเร็จครั้งนี้ทำให้ความนิยมในตัวโมฮัมเหม็ดมีมากขึ้น”⁷¹

“พระมะหะหมัดได้สั่งให้ปล้นกองคาราวานของชาวเมกกะเพื่อนำอาหารและเครื่องใช้มาเลี้ยงชาว เมือง-เมดินา-ผู้เลื่อมใสในอิสลาม จากความสำเร็จในการปล้นครั้งที่หนึ่งเป็นผลให้เกิดการปล้นครั้ง ต่อๆมาจนชาวเมกกะไม่อาจต่อต้านได้”⁷² “ชัยชนะที่ได้รับจากการรักษาเมืองตลอดจนการปล้น สะดุมกองคาราวานที่มีกำลังเหนือกว่า ทำให้ชาวมะดีนะตึ้นเต็นในศาสนาใหม่อิ่งขึ้น”⁷³ “ทั้งหมด เนื่องมาจากกองโจรมุฮัมหมัดเท่านั้น มุฮัมหมัด ผู้ชำนาญในการสู้รบด้วยการจัดตั้งกำลังทหารแบบ กองโจรอย่างซ้ำของ”⁷⁴ “ต่อแต่นี้ไปพระมะหะหมัดก็เริ่มปราบปรามประเทศอาหรับทั้งหมดด้วย สงครามศาสนาเพื่อให้ประชาชนมาเข้ารับอิสลาม ได้จัดส่งกองทัพหนึ่งไปทางเหนือและอีกกองทัพ หนึ่งไปทางใต้เพื่อไปประกาศศาสนา ถ้าใครไม่เชื่อก็ให้ฆ่าเสียในนามแห่งพระอัลลาะห์”⁷⁵ “การ เผยแพร่ศาสนามะหะหมัดต่อจากนี้ไป เป็นการเผยแพร่ด้วยกำลังอาวุธตลอดมา และภายในเวลาไม่ เกิน 10 ปี คาบสมุทรอาหรับก็ตกอยู่ใต้อำนาจของมะหะหมัดทั้งหมด”⁷⁶

“ศาสดามุฮัมหมัด ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการรักษาอาราเบียให้เป็นของชาว อาหรับและเป็นศูนย์กลางของศาสนาอิสลาม คือให้มีแต่มุสลิมอาศัยอยู่เท่านั้น จุดมุ่งหมายอันนี้แม้จะไม่สำเร็จก่อนมรณกรรมของท่าน แต่ผู้สืบต่อจากท่านก็ได้ ดำเนินการขับไล่ยิวและคริสต์เตียนออกจากอาราเบียได้ในที่สุด”⁷⁷

⁷¹ ฟงส์ โสโน, ใต้ฟ้าเดียวกัน (กรุงเทพฯ: บริษัท เคล็ดไทย จำกัด, 2537).

⁷² อรพินท์ ปานนาค, อารยธรรมตะวันออก (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย รามคำแหง, 2534).

⁷³ นิธิ เอียวศรีวงศ์, เรื่องเดียวกัน.

⁷⁴ บุญย นิลเกษ, เรื่องเดียวกัน.

⁷⁵ พระยาอนุমানราชธนะ, ศาสนาเปรียบเทียบ (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2532).

⁷⁶ ช. ใจเปี่ยม, ความเป็นมาแห่งศาสนาของโลก (พระนคร: แพร่พิทยา, 2508).

⁷⁷ ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, รวมบทความเกี่ยวกับอารยธรรมตะวันออก (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522).

“ยิวาต(ศาสนพลี) คือการที่ผู้หนึ่งอุทิศตนเพื่อปราบศัตรูศาสนาหรือการดิ้นรนเพื่อปราบหลักการที่ตนไม่เห็นด้วย”⁷⁸

“อันที่จริงแล้วการกล่าวถึงศาสนาอิสลามว่าเป็นศาสนาสงครามนั้น เป็นการกล่าวความจริงอันประจักษ์แจ้งอย่างตรงไปตรงมา ไม่ใช่การวิเคราะห์หาความจริงที่ซ่อนเร้นอำพราง ทั้งนี้เพราะศาสนาอิสลามได้แสดงพฤติกรรมอย่างตรงไปตรงมา โดยตลอดถึงการก่อตั้งและการเผยแผ่ศาสนาจนประสบความสำเร็จด้วยสงคราม”⁷⁹

“เราเป็นศาสดาคนสุดท้ายได้ถูกส่งมาโลกนี้ พร้อมกับดาบซึ่งเป็นกุญแจเปิดได้ทั้งประตูรกและสวรรค์ ผู้ที่ใช้ดาบด้วยศรัทธาอย่างแท้จริงจะได้รับรางวัลตอบแทนเสมอ”⁸⁰ “พระมะหะมัดตะโกนเรียกชาวมุสลิมให้ต่อสู้แต่ไม่มีใครเชื่อฟัง มุสลิมต่างพากันหนีปล่อยทิ้งหัวหน้าไว้”⁸¹ “แรงศรัทธาในศาสนาใหม่ซึ่งพระมุฮัมมัดได้สร้างขึ้น ประกอบกับความกล้าหาญ แข็งแกร่ง อดทน ของชนเผ่าเร่ร่อนชาวอาหรับ ทำให้เกิดจักรวรรดิอิสลามซึ่งสร้างขึ้นด้วยการชนะสงคราม”⁸²

“ศาสนาอิสลามนอกจากเป็นแรงดึงดูดในการรวมชาติแล้ว ยังเป็นแรงจูงใจของกองทัพมุสลิมที่จะออกทำสงครามขยายอำนาจไปยังดินแดนต่างๆ เพราะมุสลิมเชื่อในคำสอนที่ว่า ‘รบและเสียชีวิตเพื่อศาสนาจะได้เสวยสุขบนสวรรค์ในชาติหน้า’ ความแห้งแล้งในทะเลทรายและความแร้นแค้นในชีวิตที่เคยอยู่ ดูจะทำให้ชาวอาหรับกระตือรือร้นและไฟฝันที่จะไปสวรรค์ และสวรรค์ของอิสลามก็ได้พรรณนาไว้อย่างอุดมสมบูรณ์เป็นที่สุด ราวกับโอเอซิสใหญ่ในทะเลทราย ภายในศตวรรษเดียวก็สามารถสร้างจักรวรรดิอันกว้างใหญ่”⁸³

⁷⁸ พระญาณวโรดม, เรื่องเดียวกัน

⁷⁹ บุญย นิลเกษ, เรื่องเดียวกัน.

⁸⁰ ดอกบัวขาว, เรื่องเดียวกัน.

⁸¹ ดอกบัวขาว, เรื่องเดียวกัน.

⁸² อักษรศาสตร์จุฬาฯ, อารยธรรมสมัยโบราณ สมัยกลาง (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540).

⁸³ เรื่องเดียวกัน.

“พ.ศ. 1173 กองทัพเมดินาได้จับได้ผู้รุกรานให้ถอยกลับไป จนประชิดเมืองมักกะฮ์ แต่แทนที่จะถอยกลับเพียงนั้น ท่านนบีได้สั่งให้ทหารรุกทะลุเข้าสูเมืองมักกะฮ์เลยทีเดียว เพื่อถอนรากเหง้าแห่งความไม่สงบเสียให้สิ้นซาก”⁸⁴

ข้อความเช่นที่ยกมาข้างต้นนี้ แสดงชัดถึงการเขียนในกรอบ “Islam the Enemy” แบบตะวันตก ซึ่งเป็นกรอบที่ “ศัตรู” จะต้องไม่มีโอกาสพูดเกี่ยวกับตัวเอง กรอบที่ต้องใช้ข้อมูลที่เป็นเท็จและบิดเบือนมากกว่าที่ถูกต้องเป็นจริง

อย่างไรก็ดี การที่เนื้อหาเกี่ยวกับอิสลามในตำราหลายเล่ม⁸⁵ มีความคลาดเคลื่อนหรือบิดเบือน โดยที่บางเล่ม(เช่น “ศาสนาเบื้องต้น” ที่เขียนในเชิงจินตนิยาย)ก็เกินจริงและบิดเบือนแทบทุกประเด็นนั้น สาเหตุส่วนหนึ่ง คงเป็นเพราะมีความเชื่อมั่นในข้อมูลที่มีจนขาดการทบทวนตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลอื่น ตำราบางเล่มเช่น “ลัทธิ-ศาสนา” ไม่ระบุแหล่งที่มาของข้อมูลอ้างอิง บางเล่มแปลมาจากตำราภาษาอังกฤษเล่มหนึ่งเล่มใดโดยตรง เช่น “นานาศาสนา” และ “อิสลามสมัยแรก” และแม้บางเล่มจะมีการอ้างอิงงานเขียนของมุสลิมประกอบ แต่ในหลายๆส่วน โดยเฉพาะในแง่ประวัติศาสตร์ กลับเลือกที่จะ ‘เชื่อถือ’ ตามตำราของนักเขียนตะวันตกมากกว่า

6.3 สรุปภาพรวมของอิสลามจากเอกสารของโลกตะวันตกเปรียบเทียบกับของไทย

บันทึกเอกสารหรือเรื่องเล่าที่สื่อแสดงอคติเกี่ยวกับอิสลามหรือมุสลิม ของบรรดานักเขียนตะวันตกมีปรากฏตั้งแต่ประมาณช่วงต้นศตวรรษที่ 8 ซึ่งเป็นช่วงปลายศตวรรษแรกของการแผ่ขยายอิทธิพลของจักรวรรดิมุสลิม ต่อมาในช่วงยุคกลางของยุโรป นักเขียนตะวันตกคนสำคัญหลายคน แม้จะสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลต้นฉบับภาษาอาหรับ(ทั้งของนักเขียนคริสเตียนและมุสลิม) ก็ยังชมชอบที่จะอ้างอิงข้อมูลจากฉบับแปลภาษาละตินมากกว่า หรือบางครั้งถ้าจะใช้ต้นฉบับภาษาอาหรับ ก็ใช้เฉพาะฉบับที่กล่าวโจมตีมุสลิมและอิสลาม และถ้าใช้ข้อมูลของมุสลิม ก็จะใช้เพียงบางเลี้ยวส่วนที่จะนำมายกย่องคริสต์ศาสนาเท่านั้น เป็นต้น ดังนั้น นับตั้งแต่ “บทบัญญัติ” เกี่ยวกับอิสลามว่าควรคืออะไร และควรเป็นอย่างไรได้รับการลงหลัก อคติเกี่ยวกับ

⁸⁴ ปีน มุทุกันต์, ไปอาหรับกับ พ.อ.ปิ่น (พระนคร: คลังวิทยา, 2510).

⁸⁵ ส่วนใหญ่ของหนังสือในหมวดศาสนา(BL 80.2) และเขียนถึง“อิสลาม” โดยผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม เท่าที่วางอยู่บนชั้นหนังสือ ของหอสมุดกลาง(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

อิสลามก็ถูกถ่ายทอดอย่างต่อเนื่องในงานเขียนของ “ตะวันตก” ซึ่งแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาบ้างก็แค่เฉพาะรูปทรงและสีสันภายนอกเท่านั้น ส่วนประเด็นหลักๆยังคงเดิม

ด้วยเหตุนี้ ลักษณะของ Islamophobia จึงสะท้อนให้เห็นอยู่ในงานของนักเขียนตะวันตกตลอดช่วง 1,300 ปีที่ผ่านมา(ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 8) ความทรงจำในแง่ลบ ได้ถูกส่งสมถ่ายทอดมารุ่นแล้วรุ่นเล่า เพราะกรอบที่สร้างขึ้น ได้หล่อหลอมแนวทางการสร้างภาพศัตรูไว้อย่างมั่นคง

ในขณะที่งานเขียนเกี่ยวกับอิสลามในตำราของไทย ซึ่งเป็นผลพวงหนึ่งจากความแพร่หลายของการศึกษาศาสนาเปรียบเทียบของตะวันตก ก็ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงอิทธิพลของการศึกษาดังกล่าว ที่ผู้เขียนตำราส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้หรืออ้างอิงข้อมูลเกี่ยวกับอิสลามของนักเขียนมุสลิม ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ใช้หรือคำศัพท์ที่เรียกจึงล้นแล้วแต่ “นำ” หรือ “จำ” มาจาก(งานเขียน)ของชาวตะวันตกแทบทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้ พฤติกรรมการรับวัฒนธรรมหรือวิทยาการ“ตะวันตก” โดยเฉพาะในลักษณะของการอ่านหรือแปล จึงทำให้ความทรงจำกลุ่มแบบ Islamophobia ของสังคม “ตะวันตก” แผ่ดังติดตามในองค์ความรู้ที่นักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิได้รับและถ่ายทอดสู่สังคมไทย

เนื่องจากโดยทั่วไปในสังคม(ไทย) ความรู้เกี่ยวกับศาสนาต่างๆมักได้มาจากในชั้นเรียนเป็นหลัก ความถูกต้องของเอกสารตำราจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง หากข้อมูลใน “ตำรา” ซึ่งเป็น “ความรู้ที่ถือว่าชอบธรรม (authority)” แหล่งสำคัญต่อการรับรู้ มีความผิดพลาดบกพร่องแล้ว สิ่งที่คุณโดยทั่วไปในสังคมเข้าใจย่อมไม่อาจถูกต้องได้

การที่คนทำ“สื่อ”ในฐานะผู้ได้รับการศึกษาด้านศาสนาจากตำราเหล่านี้ และชาวต่างประเทศส่วนใหญ่ที่สื่อถ่ายทอดสู่สังคมก็เป็นชาวที่ “แปล” มาจากสำนักข่าวตะวันตก ทำให้พฤติกรรมการรับวัฒนธรรมตะวันตกในแง่การแปลนี้ เพิ่มระดับของการตอกย้ำภาวะความทรงจำกลุ่มแบบ Islamophobia ของสังคม “ตะวันตก”สู่ “สังคมไทย” มากยิ่งขึ้น ชนิดที่แม้แต่ตัว “คนทำสื่อ” เองก็อาจคาดไม่ถึง และไม่ได้ตระหนักว่า “ข้อเท็จจริง” ตามที่ตนกำลังรายงานหรือได้รายงานไปนั้น ได้ถูกวางกรอบ กำหนดแห่งที่องค์ประกอบของ “สิ่ง” ที่รายงานไว้ในกรรายงานเรียบร้อยแล้ว